

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут інноватики, природокористування та
інфраструктури
Кафедра бізнес-аналітики та інноваційного інжинірингу

СУЩИК Віталій Володимирович

**Інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки
діяльності підприємств/ Information and Analytical Support
for Ensuring the Economic Security of Enterprises**

спеціальність: 071 – Облік і оподаткування
освітньо-професійна програма – Бізнес-аналітика та управління
інноваційними системами

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи
ОБАмнв – 22
В.В. СУЩИК

Науковий керівник:
д.е.н., професор,
Р.Ф. БРУХАНСЬКИЙ

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ **Р. Ф. Бруханський**

ТЕРНОПІЛЬ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	5
1.1. Теоретичні аспекти економічної безпеки діяльності підприємства.....	5
1.2. Методичні аспекти інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки діяльності підприємств.....	13
Висновки до розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПАП «ФОРТУНА».....	27
2.1. Організаційно-правова характеристика підприємства.....	27
2.2. Фінансово-економічні показники діяльності ПАП «Фортуна».....	32
Висновки до розділу 2.....	44
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	46
3.1. Удосконалення інформаційно-аналітичних аспектів управління системою економічної безпеки підприємств.....	46
3.2. Удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки діяльності ПАП «Фортуна».....	50
Висновки до розділу 3.....	56
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62

ВСТУП

Актуальність дослідження. Економічна безпека підприємства становить ключову передумову його стабільної діяльності та стратегічного розвитку. В умовах сучасної невизначеності, посилення конкуренції, інтенсивної цифровізації бізнес-процесів і зростання ризиків особливого значення набуває інформаційно-аналітичне забезпечення. Саме воно дає змогу своєчасно виявляти потенційні загрози, прогнозувати їхні наслідки, формувати обґрунтовані управлінські рішення та підвищувати здатність підприємства протистояти внутрішнім і зовнішнім викликам. Інформаційно-аналітичне забезпечення виступає однією з центральних підсистем управління економічною безпекою, оскільки інтегрує інформаційні ресурси, засоби аналітичної обробки даних, інструменти оцінювання ризиків.

Проблематика економічної безпеки підприємств була предметом досліджень багатьох науковців, серед яких О.М. Бандурка [3], О.І. Барановський [4], Р.Ф. Бруханський [6], З.В. Герасимчук [10], І. Іванов [22], М.І. Камлик [23], О.Кириченко [24], О.Кравченко [28], В.В. Кузьменко [31], В.І. Ляшенко [33] та інші. В їхніх роботах розглядаються ключові аспекти економічної безпеки підприємства: сутність категорії, її структурні елементи, чинники формування та методичні підходи до оцінювання рівня безпеки.

Метою кваліфікаційної роботи є аналіз теоретичних, методичних, організаційних та практичних аспектів інформаційно-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки підприємства, а також розробка рекомендацій щодо його вдосконалення.

Об'єктом дослідження є показники фінансово-економічного стану підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних, організаційних та практичних аспектів інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства.

Для досягнення поставленої мети у роботі вирішуються такі **завдання**:

- визначити сутність та значення економічної безпеки підприємства;

- розкрити методичні питання інформаційно-аналітичного забезпечення для формування економічної безпеки діяльності підприємств;
- розкрити організаційно-правову характеристику діяльності підприємства
- провести аналіз фінансово-економічних показників та безпеки діяльності ПАП «Фортуна»
- запропонувати заходи удосконалення інформаційно-аналітичних аспектів управління системою економічної безпеки підприємств;
- розробити пропозиції по удосконаленню інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки ПАП «Фортуна»

Методи дослідження: діалектичних метод, метод наукової абстракції, метод економічної теорії, системний підхід, групування, описовий метод, логіко-наслідковий аналіз, SWOT-моделювання, таблична та графічна візуалізація.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в узагальненні теоретичних та практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства в сучасних умовах.

Апробація результатів дослідження. Найважливіші положення кваліфікаційної роботи пройшли апробацію на:

1) XVI Національній науково-практичній конференції «Синергія науки, освіти та бізнесу: проблеми, трансформації, перспективи», 13 жовтня 2025р., м. Тернопіль. Західноукраїнський національний університет

2) XIII Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем», 3 грудня 2025 р., м. Кропивницький.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи викладено на 67 сторінках. Кваліфікаційна робота містить 13 таблиць, 5 рисунків. Список використаних літературних джерел охоплює 59 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Теоретичні аспекти економічної безпеки діяльності підприємства

У сучасних ринкових умовах підприємства змушені діяти в складному, мінливому та часто непередбачуваному зовнішньому середовищі. Така динаміка, з одного боку, відкриває нові можливості для досягнення їхніх стратегічних цілей, а з іншого - формує низку загроз і ризиків, що можуть ускладнити стабільне ведення підприємницької діяльності. Ефективно адаптуватися до нестійких зовнішніх умов і враховувати інтереси суб'єктів господарювання дозволяє розвинена система економічної безпеки підприємства.

Тривалий та незавершений процес економічних реформ в Україні, політична й економічна нестабільність, а також війна з росією зумовлюють особливу актуальність дослідження проблем забезпечення економічної безпеки підприємств, що є необхідною умовою реалізації їхніх економічних інтересів.

Економічна безпека підприємства становить ключову передумову його стабільної діяльності та стратегічного розвитку. В умовах сучасної невизначеності, посилення конкуренції, інтенсивної цифровізації бізнес-процесів і зростання ризиків особливого значення набуває інформаційно-аналітичне забезпечення. Саме воно дає змогу своєчасно виявляти потенційні загрози, прогнозувати їхні наслідки, формувати обґрунтовані управлінські рішення та підвищувати здатність підприємства протистояти внутрішнім і зовнішнім викликам. Інформаційно-аналітичне забезпечення виступає однією з центральних підсистем управління економічною безпекою, оскільки інтегрує інформаційні ресурси, засоби аналітичної обробки даних, механізми моніторингу й інструменти оцінювання ризиків.

Проблематика економічної безпеки підприємств була предметом досліджень багатьох науковців, серед яких О.М. Бандурка [3], О.І. Барановський [3], Р.Ф. Бруханський [6], З.В. Герасимчук [10], І. Іванов [22],

М.І. Камлик [23], О.Кириченко [24], О.Кравченко [28], В.В. Кузьменко [31], В.І. Ляшенко [33] та інші. В їхніх роботах переважно розглядаються ключові аспекти економічної безпеки підприємства: сутність категорії, її структурні елементи, чинники формування та методичні підходи до оцінювання рівня безпеки.

На будь-якому етапі діяльності підприємство може зіткнутися з потенційною небезпекою виникнення кризи, навіть якщо зовнішні ознаки кризового стану відсутні. Це пояснюється циклічним характером розвитку соціально-економічних систем, динамікою зовнішнього середовища, зміною співвідношення керованих і некерованих процесів, а також трансформацією потреб та інтересів учасників економічних відносин. Тому одним із провідних завдань підприємства є запобігання критичним, а тим більше катастрофічним ризикам, що можуть спричинити кризову ситуацію. У цьому контексті економічна безпека посідає важливе місце як універсальна категорія, що характеризує рівень захищеності суб'єктів господарювання.

У науковій літературі відсутній єдиний підхід до визначення економічної безпеки підприємства. Ряд авторів, розглядає її як стан суб'єкта господарювання, за якого ефективно використання корпоративних ресурсів дає змогу послабити існуючі загрози, запобігти негативним ситуаціям або мінімізувати їхній вплив, забезпечуючи при цьому досягнення бізнес-цілей в умовах конкуренції та господарського ризику [2, с.84].

У літературі [3; 10; 24], пропонується інше трактування: економічна безпека - це такий стан підприємства, за якого ресурси використовуються максимально ефективно для нейтралізації загроз та гарантування стабільної діяльності як у поточний період, так і в перспективі

Аналіз економічної літератури [24; 28; 31] дав можливість уточнити сутність поняття «економічна безпека підприємства». Під цим терміном доцільно розуміти такий стан корпоративних ресурсів (капіталу, персоналу, інформаційних та технологічних можливостей, технічного оснащення, правових інструментів) і підприємницького потенціалу, за якого забезпечується їх найбільш раціональне використання з метою підтримання стабільної

діяльності підприємства, його науково-технічного прогресу, соціального розвитку та мінімізації впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

Результати проведеного дослідження свідчать, що ключовим завданням економічної безпеки є гарантування стійкого та максимально ефективного функціонування підприємства у поточний період, а також формування високого потенціалу для його подальшого розвитку. Досягнення оптимального рівня економічної безпеки можливе за умови найефективнішого використання корпоративних ресурсів, що передбачає попередження негативних впливів та забезпечення реалізації основних функціональних цілей економічної безпеки (рис.1.1).

Рис. 1.1. Основні функціональні цілі економічної безпеки підприємства

Джерело: [2].

Рівень економічної безпеки підприємства значною мірою визначається здатністю керівництва та фахівців вчасно ідентифікувати можливі загрози,

запобігати їхньому виникненню та оперативно усувати наслідки негативних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища.

До характерних проявів зниження економічної безпеки до критичного рівня належать: падіння цін на продукцію чи послуги з причин, що не залежать від діяльності підприємства; суттєве скорочення обсягів збуту, яке призводить до недоотримання доходів; втрата клієнтів і покупців; виникнення внутрішніх конфліктів і посилення плинності кадрів; порушення ритмічності виробничого процесу та неповне завантаження виробничих потужностей.

Сукупність зазначених проблем формує передумови для економічної кризи на підприємстві, тому важливо своєчасно створити ефективну систему економічної безпеки.

Єдиного підходу до трактування поняття «система економічної безпеки підприємства» наразі не існує, проте дослідники одностайні в тому, що така система має бути комплексною та ґрунтуватися на чітко визначених методичних засадах. Наприклад, М.І. Камлик розглядає систему економічної безпеки як «комплексне утворення, що охоплює суб'єктів, об'єкти та механізми реалізації безпеки на підприємстві» [23].

Проектування комплексної системи забезпечення економічної безпеки передбачає наявність цілісної концепції та чіткого уявлення про її структуру. При цьому важливо враховувати базові методичні положення, які визначають логіку побудови та функціонування такої системи.

Кожне підприємство становить собою цілісну систему, що охоплює низку взаємопов'язаних елементів, властивості яких у сукупності формують якісні характеристики, не притаманні окремим компонентам. Саме в точках взаємодії внутрішніх і зовнішніх зв'язків системи можуть виникати вразливі місця, через які реалізуються різні види загроз її безпеці. Тому для забезпечення належного рівня захищеності необхідно застосовувати підходи, що ґрунтуються на системності та комплексності.

Система економічної безпеки підприємства не може бути уніфікованою для всіх суб'єктів господарювання. Її структура та особливості формуються під

впливом профілю діяльності, специфіки технологічних процесів, масштабів і місця підприємства на ринку, рівня кваліфікації персоналу та інших чинників.

При цьому система економічної безпеки кожного підприємства є автономною й водночас функціонує в межах ширших систем безпеки - міста, району, регіону чи держави, залежно від адміністративно-територіального рівня.

Забезпечення економічної безпеки може бути ефективним лише за умови комплексного охоплення всіх сфер діяльності підприємства. Це передбачає тісний зв'язок між рівнем науково-технічної, кадрової, інформаційної, екологічної, фізичної та інших видів безпеки.

Висока результативність системи економічної безпеки можлива тоді, коли вибір інструментів, методів і заходів захисту ґрунтується на чітко сформульованій концепції та логічно визначених принципах її побудови.

Згідно з науковими підходами, система економічної безпеки підприємства включає такі основні функціональні складові (рис. 1.2). Їх характеристика наведена у таблиці 1.1.

Фінансова складова. Відображає такий стан підприємства, за якого його фінансова система є збалансованою, стійкою до загроз і здатною забезпечити реалізацію фінансових інтересів, досягнення стратегічних цілей та стабільний розвиток.

Правова складова. Передбачає повне правове забезпечення діяльності підприємства, дотримання законодавства, юридичний супровід управлінських рішень та захист прав суб'єкта господарювання.

Технологічна складова. Характеризується рівнем технологічного розвитку, який забезпечує конкурентоспроможність продукції або послуг. А.М. Штангрет визначає її основними ознаками: відповідність технологій і виробничих процесів вимогам ринку; стійкість технологічної сфери до зовнішніх і внутрішніх загроз; здатність забезпечувати високий рівень конкурентоспроможності підприємства [2, с.86].

Рис. 1.2. Функціональні складові системи економічної безпеки підприємства

Джерело: [2, с.86].

Інформаційна складова. Охоплює ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності, належний рівень інформаційної безпеки та створення умов для якісного інформаційного супроводу роботи всіх підрозділів [24].

Екологічна складова. Передбачає дотримання екологічних стандартів, мінімізацію збитків від негативного впливу виробництва на довкілля та запровадження екологічно безпечних технологій.

Основні складові економічної безпеки підприємства

Складова економічної безпеки	Зміст та ключові характеристики
Фінансова безпека	«Стан фінансових ресурсів, платоспроможність, ліквідність, оптимальна структура капіталу, стійкість до фінансових ризиків, ефективність контролю».
Виробнича (операційна) безпека	«Безперебійність виробничих процесів, технологічна стабільність, якість обладнання, оптимальне завантаження потужностей, відсутність виробничих загроз і збоїв».
Інвестиційно-інноваційна безпека	«Спроможність підприємства залучати інвестиції, розвивати інновації, захищеність інноваційних проєктів, мінімізація інвестиційних ризиків».
Інформаційна безпека	«Захист комерційної таємниці, ноу-хау, баз даних; протидія несанкціонованому доступу, кіберзагрозам; інформаційна прозорість і достовірність».
Кадрова безпека	«Професіоналізм персоналу, стабільність кадрового складу, мотивація, система підбору, навчання та розвитку працівників, запобігання конфліктам».
Правова безпека	«Дотримання законодавства, мінімізація юридичних ризиків, належний рівень договірної роботи, своєчасне реагування на правові зміни».
Маркетингова безпека	«Сталість ринку збуту, конкурентні переваги, захищеність комерційних позицій, гнучкість у реагуванні на зміни попиту та цін».
Техніко-технологічна безпека	«Стан обладнання, технологічний рівень, модернізація, захист технологічних процесів, запобігання ризикам».
Екологічна безпека	«Дотримання екологічних норм, мінімізація негативного впливу на довкілля, безпечність виробництва».
Соціальна безпека	«Соціальний захист працівників, корпоративна культура, морально-психологічний клімат, соціальна відповідальність підприємства».
Енергетична безпека	«Стабільність енергопостачання, енергоефективність, залежність від зовнішніх джерел енергії, впровадження енергозберігаючих технологій».
Зовнішньоекономічна безпека	«Стійкість до коливань світових ринків, залежність від імпорту, протидія зовнішнім економічним загрозам, безпечність зовнішніх контрактів».

Джерело: сформовано на основі [2; 24].

Кадрова складова. Ґрунтується на наявності компетентних, кваліфікованих працівників. Низький професійний рівень персоналу може призвести до значних фінансових втрат, падіння продуктивності та зменшення капіталу підприємства.

Силова (фізична) складова. Забезпечує захист персоналу, матеріальних активів, фінансових ресурсів, а також створює безпечні зовнішні умови для функціонування та розвитку підприємства.

Юридична складова. Включає правовий супровід усіх аспектів діяльності підприємства, забезпечення правової захищеності та відповідності нормативним вимогам.

Енергетична складова. Полягає у забезпеченні стійкості енергопостачання підприємства, його захищеності від внутрішніх та зовнішніх ризиків і здатності підтримувати стабільний розвиток.

Інноваційна складова. За Ю.В. Краснощоговою, ключовим аспектом є створення умов для розроблення й упровадження інновацій, що сприяють виробництву конкурентоспроможної продукції та модернізації технологій відповідно до світових стандартів [29].

Кожна з наведених складових по-різному впливає на загальний рівень економічної безпеки підприємства. Тому забезпечення високого її рівня передбачає ідентифікацію, аналіз та оцінювання ризиків у межах кожної компоненти з метою їх попередження та нейтралізації. У цьому контексті ключового значення набуває діагностика, яка забезпечує системну оцінку стану економічної безпеки, визначення перспектив розвитку, а також формування обґрунтованих управлінських рішень на основі бізнес-індикаторів.

Серед ключових чинників, що впливають на формування економічної безпеки підприємства, слід зазначити питання критичного імпорту, державного замовлення на продукцію, яка фінансується з бюджету, а також скорочення імпорту окремих товарів. Водночас важливою є роль держави у забезпеченні збереження науково-технічних розробок, нових технологій, інтелектуальної власності та ноу-хау, включаючи охорону комерційної таємниці.

Визначальне місце серед факторів, що найбільш істотно впливають на рівень економічної безпеки підприємства, посідає високий професіоналізм управлінського персоналу. До цього належать кваліфікація менеджменту, система професійної підготовки та підвищення кваліфікації, а також створення сприятливих виробничих і соціально-економічних умов для працівників.

Існують також інші фактори економічної безпеки, які прямо не стосуються виробничих процесів, але суттєво впливають на загальний стан підприємства. Вони пов'язані з поведінкою працівників, рівнем їх моральності та духовних цінностей.

Для підвищення результативності господарської діяльності підприємство має орієнтуватися на досягнення ключових функціональних цілей своєї економічної безпеки. Узагальнення результатів дослідження свідчить, що в сучасних умовах ефективне та беззбиткове функціонування підприємства неможливе без урахування основних чинників, що формують його економічну безпеку.

1.2. Методичні аспекти інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки діяльності підприємств

Інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства розглядається як комплекс заходів, методів, технологій та інформаційних ресурсів, спрямованих на формування, обробку, аналіз, систематизацію та інтерпретацію даних, необхідних для прийняття управлінських рішень. Його основна роль полягає у створенні інформаційної бази для виявлення загроз, оцінювання ризиків і визначення потенціалу стійкості підприємства. У науковій літературі інформаційно-аналітичне забезпечення визначають як ключовий елемент системи управління безпекою, що підвищує якість стратегічного та оперативного планування, а також забезпечує своєчасне реагування на негативні зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі [27].

Система інформаційно-аналітичного забезпечення включає такі ключові компоненти: інформаційні ресурси, аналітичні методи, підрозділи та кадрове забезпечення

Інформаційні ресурси - це сукупність внутрішніх та зовнішніх джерел інформації, необхідних для моніторингу та аналізу стану економічної безпеки. До них належать: внутрішня звітність підприємства; дані управлінського, фінансового, податкового обліку; результати аудиту та контролю; ринкова, фінансова, інвестиційна та конкурентна інформація; законодавча база та нормативно-правові документи.

Інформаційні ресурси, що входять у систему інформаційно-аналітичного забезпечення безпеки підприємств наведено у таблиці 1.2.

Внутрішня звітність підприємства - це документи, що формуються всередині підприємства для оцінки його діяльності: фінансова звітність (баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів); управлінська звітність (звітність за підрозділами, про виконання планів, бюджети); виробнича звітність (обсяги виробництва, використання ресурсів, ефективність процесів); звітність з охорони праці, екології, енергозбереження; звітність щодо персоналу (плинність кадрів, рівень кваліфікації, мотивація).

Дані управлінського, фінансового та податкового обліку забезпечують глибоке розуміння фінансового стану та ефективності управління: бухгалтерські реєстри та журнали; дані про витрати, доходи, прибутки, собівартість; податкові декларації, розрахунки з бюджетом; інформація про дебіторську та кредиторську заборгованість; облік основних засобів, нематеріальних активів, запасів; управлінські бюджети, план-факт аналізи.

Результати аудиту та контролю - джерела, що дозволяють оцінити відповідність діяльності підприємства нормам і стандартам, до складу яких входять:

- внутрішній аудит (перевірка процесів, ризик-менеджмент, відповідність політикам);
- зовнішній аудит (незалежна оцінка фінансової звітності);
- ревізії та інспекції (державні перевірки, галузеві контролю);

- акти перевірок, висновки, рекомендації;
- оцінка системи внутрішнього контролю.

Таблиця 1.2

Інформаційні ресурси, що входять у систему інформаційно-аналітичного забезпечення безпеки підприємств

Складова	Типи інформаційних ресурсів
Внутрішня звітність підприємства	Фінансова звітність (баланс, звіт про фінансові результати, рух коштів). Управлінська звітність (бюджети, план-факт аналізи). Виробнича звітність (обсяги, ефективність, ресурси). Звітність з охорони праці, екології, енергозбереження. Кадрова звітність (плинність, кваліфікація, мотивація).
Облікові дані	Бухгалтерські регістри. Дані про витрати, доходи, прибутки. Податкові декларації. Інформація про дебіторську/кредиторську заборгованість. Облік активів, запасів, нематеріальних ресурсів. Управлінські бюджети.
Аудит та контроль	Звіти внутрішнього аудиту. Висновки зовнішнього аудиту. Акти ревізій та перевірок. Оцінка системи внутрішнього контролю. Рекомендації щодо усунення ризиків.
Зовнішня інформація	Аналітика ринку та галузі. Дані про конкурентів. Інформація про інвесторів та джерела фінансування. Макроекономічні показники. Галузеві рейтинги, прогнози, новини.
Нормативно-правова база	Закони України. Підзаконні акти, постанови, інструкції. Галузеві стандарти, технічні регламенти. Міжнародні норми (ISO, екологічні директиви). Внутрішні документи підприємства (статут, політики).

Джерело: сформовано [3; 4; 6; 10].

Ринкова, фінансова, інвестиційна та конкурентна інформація дозволяє оцінити зовнішнє середовище підприємства: аналітика ринку (тренди, обсяги, сегменти, споживчі вподобання); дані про конкурентів (ціни, частка ринку, інновації, стратегія); інформація про інвесторів, доступні джерела

фінансування; макроекономічні показники (інфляція, курс валют, ставки); галузеві звіти, рейтинги, прогнози; новини, публікації, дослідження.

Законодавча база та нормативно-правові документи визначають правові рамки діяльності підприємства, що включають: закони України (про підприємництво, податки, працю, охорону довкілля); підзаконні акти, постанови, накази, інструкції; галузеві стандарти, технічні регламенти; міжнародні договори, норми ISO, екологічні та енергетичні директиви; внутрішні положення підприємства (статут, політики, регламенти).

Перелік нормативно-правових документів, які можуть входити до складу інформаційних ресурсів підприємства для забезпечення економічної безпеки наведено у таблиці 1.3.

Таким чином, нормативно-правові документи охоплюють державний рівень (закони, кодекси, постанови), галузевий рівень (стандарти, регламенти), міжнародний рівень (IFRS, ISO, директиви ЄС) та внутрішній рівень (статут, політики, договори).

Для аналізу інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємств застосовують методи обробки та аналізу даних: економетричні моделі, SWOT-аналіз, PEST-аналіз, сценарне моделювання, оцінювання ризиків, прогнозування фінансових показників тощо. Сучасні підприємства дедалі частіше використовують інструменти Big Data, бізнес-аналітику та машинне навчання.

Варто підкреслити, що дослідження процесів, пов'язаних з управлінням економічною безпекою підприємства, може здійснюватися за допомогою різних методів. Вибір конкретного методу залежить від специфіки науково-практичних завдань, які необхідно вирішити, а також від можливості його застосування з огляду на переваги та обмеження. Оскільки підприємство є складною динамічною системою, що функціонує під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, забезпечення його економічної безпеки потребує використання комплексу методів, які повинні відповідати таким вимогам: адекватність, своєчасність, здатність реагувати на загрози бізнес-середовища; високий рівень гнучкості управління; практична реалізація стратегічних,

тактичних та оперативних заходів; ефективність управлінських рішень і стимулювання зацікавленості всіх відповідальних осіб у підтриманні високого рівня економічної безпеки.

Таблиця 1.3

Нормативно-правові документи інформаційно-аналітичного забезпечення безпеки діяльності підприємств

Рівень	Приклади документів
Закони України	Закон «Про господарські товариства». Закон «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність». Податковий кодекс України. Закон «Про працю» та Кодекс законів про працю. Закон «Про охорону навколишнього природного середовища». Закон «Про інвестиційну діяльність».
Підзаконні акти та постанови	Постанови Кабінету Міністрів України щодо регулювання фінансової та виробничої діяльності. Накази Міністерства фінансів (щодо ведення бухгалтерського обліку, аудиту, звітності). Інструкції Державної податкової служби. Регламенти Національного банку України.
Галузеві стандарти та технічні регламенти	ДСТУ (державні стандарти України). Технічні регламенти щодо якості та безпеки продукції. Норми охорони праці та техніки безпеки. Екологічні стандарти та вимоги.
Міжнародні документи та стандарти	Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS). Стандарти ISO (наприклад, ISO 9001 - управління якістю, ISO 14001 - екологічний менеджмент, ISO 27001 - інформаційна безпека). Директиви ЄС щодо енергозбереження та екології.
Внутрішні документи підприємства	Статут підприємства. Колективний договір. Внутрішні положення та регламенти (наприклад, положення про фінансовий контроль, політика безпеки, кадрова політика). Кодекс корпоративної етики.

Джерело: сформовано на основі [6; 10; 28; 33].

Таким чином, методологічний базис управління економічною безпекою підприємства слід розглядати як інтеграцію концепцій і теорій за інформаційною, фінансовою, кадровою та інноваційно-інвестиційною

підсистемами економічної безпеки. Він включає наукові підходи, спеціальні та загальнонаукові принципи і методи, ієрархічна структуризація яких дозволяє систематизувати методологію дослідження процесів управління економічною безпекою та сформуванню цілісної системи наукових поглядів щодо побудови теоретичної та практичної діяльності, спрямованої на підвищення ефективності цього процесу й забезпечення стабільного функціонування підприємства в умовах невизначеності.

Інформаційно-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою є невід'ємною складовою цього процесу, адже воно дає змогу визначити як загальний рівень економічної безпеки, так і основні загрози за окремими функціональними блоками. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства здійснюється шляхом розрахунку інтегрального показника - індексу економічної безпеки (І_{екон. безп.}). Левковець Н.П. запропонувала систему з блоків: фінансова, техніко-технологічна, інформаційна, кадрова та комерційна безпека. [33].

З огляду на формування зазначених п'яти блоків показників, визначення індексу економічної безпеки підприємства (І_{екон. безп.}) пропонується здійснювати за відповідною узагальненою формулою (формула 1.1).

$$I_{\text{екон.безп.}} = \sum_{i=1}^5 a_i I_{\text{гр.}i} \quad (1.1),$$

де i - порядковий номер групи показників; a - вагові коефіцієнти, що відображають ступінь впливу кожної групи показників на інтегральний індекс економічної безпеки підприємства; $I_{\text{гр.}i}$ - інтегральний індекс відповідної i -ої групи показників [10, с. 88].

Таким чином, розрахунок індексу економічної безпеки підприємства (І_{екон. безп.}) з урахуванням вагових коефіцієнтів пропонується здійснювати за формулою 1.2.

$$I_{\text{екон.безп.}} = 0,3 \times I_{\text{фін.безп.}} + 0,3 \times I_{\text{тех.безп.}} + 0,2 \times I_{\text{інформ.безп.}} + 0,1 \times I_{\text{кадр.безп.}} + 0,1 \times I_{\text{комер.безп.}} \quad (1.2)$$

Градація рівнів економічної безпеки підприємства визначається на основі розрахованого значення інтегрального індексу економічної безпеки (Іекон. безп.):

нормативний стан: $I_{\text{екон. безп.}} = 1,0$;

безпечний стан: $0,85 \leq I_{\text{екон. безп.}} < 1,0$;

допустимий стан: $0,60 \leq I_{\text{екон. безп.}} < 0,85$;

критичний стан: $0 \leq I_{\text{екон. безп.}} < 0,60$ [10, с. 88].

Кожен функціональний блок економічної безпеки підприємства характеризується власним набором відносних показників (оціночних параметрів) та критеріями оцінки, тобто кількісними характеристиками, які дозволяють визначити значення X_i .

Для ідентифікації стану фінансової складової індексу економічної безпеки використовується фінансова звітність підприємства, зокрема: форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»; форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»; форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів».

Розрахунок фінансової складової індексу економічної безпеки підприємства (Іфін. безп.) здійснюється за формулою 1.3.

$$I_{\text{фін. безп.}} = 0,1 \times X_{1,1} + 0,1 \times X_{1,2} + 0,15 \times X_{1,3} + 0,15 \times X_{1,4} + 0,15 \times X_{1,5} + 0,1 \times X_{1,6} + 0,1 \times X_{1,7} + 0,15 \times X_{1,8} \quad (1.3)$$

Фінансова складова індексу економічної безпеки підприємства відображає його здатність підтримувати фінансову стабільність, забезпечувати ліквідність та ефективно використовувати наявні фінансові ресурси. До одиничних параметрів цієї складової належать: коефіцієнти ліквідності, показники фінансової незалежності, маневреності власного капіталу, співвідношення оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості (табл. 1.4), а також показники рентабельності й ефективності грошових потоків (табл. 1.5).

Таблиця 1.4

Фінансова складова індексу економічної безпеки підприємства: основні параметри та їх значення відповідно до рівнів безпеки

№ п/п	Одиничні параметри	Стан безпеки				Ваговий коефіцієнт
		нормативний	безпечний	допустимий	критичний	
1.1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	більше 0,1	0,085–0,1	0,07–0,085	менше 0,07	0,1
1.2	Коефіцієнт загальної ліквідності	більше 2,0	1,7–2,0	1,4–1,7	менше 1,4	0,1
1.3	Коефіцієнт фінансової незалежності	більше 0,5	0,4–0,5	0,3–0,4	менше 0,3	0,15
1.4	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	більше 0,1	0,09–0,1	0,07–0,09	менше 0,07	0,15
1.5	Співвідношення оборотності дебіторської та кредиторської заборгованостей	більше 1,0	0,9–1,0	0,7–0,9	менше 0,7	0,15
1.6	Рентабельність надання послуг (ROS), %	більше 1,0	0,9–1,0	0,7–0,9	менше 0,7	0,1
1.7	Рентабельність активів (ROA), %	більше 2,0	1,7–2,0	1,4–1,7	менше 1,4	0,1
1.8	Коефіцієнт ефективності грошового потоку	більше 0,1	0,09–0,1	0,07–0,09	менше 0,07	0,15

Джерело: [10, с. 91; 31; 50]

На основі даних таблиці 1.4 визначено, що ключовими індикаторами фінансової складової економічної безпеки підприємства є показники фінансової незалежності, маневреності власного капіталу, співвідношення оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості, а також ефективності грошового потоку. Їхня значущість підтверджується ваговим коефіцієнтом на рівні 0,15. Водночас показники ліквідності та рентабельності мають другорядне значення у формуванні фінансової складової індексу економічної безпеки підприємства, для них встановлено ваговий коефіцієнт 0,10. Методичні підходи до розрахунку

одиничних параметрів фінансової складової індексу економічної безпеки підприємства наведено у таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

Методичні інструменти для визначення одиничних параметрів фінансової складової індексу економічної безпеки підприємства.

№	Одиничні параметри	Формула	Умовні позначення
1.1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{\text{абсл. лікв.}} = \frac{\text{ГК} + \text{ПФІ}}{\text{ПЗ}}$	ГК – гроші та їх еквіваленти, тис. грн; ПФІ – поточні фінансові інвестиції, тис. грн; ПЗ – поточні зобов'язання та забезпечення, тис. грн
1.2	Коефіцієнт загальної ліквідності	$K_{\text{з. лікв.}} = \frac{\text{ОА}}{\text{ПЗ}}$	ОА – оборотні активи, тис. грн; ПЗ – поточні зобов'язання та забезпечення, тис. грн
1.3	Коефіцієнт фінансової незалежності	$K_{\text{фн.}} = \frac{\text{ВК}}{\text{ВБ}}$	ВК – власний капітал, тис. грн; ВБ – валюта балансу, тис. грн
1.4	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$K_{\text{манев. ВОК}} = \frac{\text{ВОК}}{\text{ВК}}$; $\text{ВОК} = \text{ВК} - \text{НА}$	ВОК – власний оборотний капітал, тис. грн; ВК – власний капітал, тис. грн; НА – необоротні активи, тис. грн
1.5	Співвідношення оборотності дебіторської та кредиторської заборгованостей	$K_{\text{ДЗ/КЗ}} = \frac{\text{К оборот. ДЗ}}{\text{К оборот. КЗ}}$; $\text{К оборот. ДЗ} = \frac{\text{ЧД}}{\text{ДЗ}}$; $\text{К оборот. КЗ} = \frac{\text{ЧД}}{\text{КЗ}}$	ЧД – чистий дохід від надання послуг, тис. грн; ДЗ – загальна сума дебіторської заборгованості, тис. грн; КЗ – загальна сума кредиторської заборгованості, тис. грн
1.6	Рентабельність надання послуг (ROS), %	$\text{ROS} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ЧД}} \times 100$	ЧП – чистий фінансовий результат, тис. грн; ЧД – чистий дохід від надання послуг, тис. грн
1.7	Рентабельність активів (ROA), %	$\text{ROA} = \frac{\text{ЧП}}{\text{А}} \times 100$	ЧП – чистий фінансовий результат, тис. грн; А – активи підприємства, тис. грн
1.8	Коефіцієнт ефективності грошового потоку	$K_{\text{гп.}} = \frac{\text{ЧГП}}{\text{ВГП}}$	ЧГП – чистий грошовий потік, тис. грн; ВГП – витрачений грошовий потік, тис. грн

Джерело: [10; 31; 33; 50]

Розрахунок техніко-технологічної складової індексу економічної безпеки підприємства (І_{тех. безп.}) необхідно проводити з урахуванням вагових коефіцієнтів відповідно до формули 1.4.

$$I_{\text{тех. безп.}} = 0,1 \times X_{2,1} + 0,1 \times X_{2,2} + 0,2 \times X_{2,3} + 0,2 \times X_{2,4} + 0,2 \times X_{2,5} + 0,2 \times X_{2,6}. \quad (1.4)$$

Значення вагових коефіцієнтів для окремих параметрів індексу техніко-технологічної безпеки та їх класифікація за рівнями безпеки подані у таблиці 1.6.

Таблиця 1.6

**Техніко-технологічна складова індексу економічної безпеки підприємства:
основні параметри та їхні значення відповідно до рівнів безпеки.**

№ п/п	Одиничні параметри	Стан безпеки				Ваговий коефіцієнт
		нормативний	безпечний	допустимий	критичний	
2.1	Фондовіддача основних засобів	більше 1,5	1,35-1,5	1,0-1,35	менше 1,0	0,1
2.2	Коефіцієнт вибуття основних засобів	більше 0,15	0,13-0,15	0,1-0,13	менше 0,1	0,1
2.3	Коефіцієнт оновлення основних засобів	більше 0,15	0,13-0,15	0,1-0,13	менше 0,1	0,1
2.4	Коефіцієнт зношення основних засобів	менше 50	50-60	60-70	більше 70	0,2
2.5	Відповідність рухомого складу вимогам євростандартів, %	100	85-100	60-85	менше 60	0,2
2.6	Рівень своєчасності та повноти технічного обслуговування транспортних засобів	1,0	0,9-1,0	0,7-0,9	менше 0,7	0,2

Джерело: [7; 42; 49].

Методичні підходи до розрахунку одиничних параметрів техніко-технологічної складової індексу економічної безпеки підприємства наведено у таблиці 1.7. Основою цієї складової є показники, що відображають: рівень оновлення основних засобів; ступінь їх зношеності; своєчасність та повноту технічного обслуговування транспортних засобів.

Інформаційна безпека підприємства визначається рівнем захищеності процесів обробки та зберігання даних, а також забезпеченням їх безперервного руху в межах господарської діяльності. Особливого значення набуває реалізація програм із захисту інформації, придбання відповідних програмних продуктів, залучення ІТ-спеціалістів та створення спеціалізованих відділів у структурі підприємства.

Таблиця 1.7

**Методичні інструменти для розрахунку одиничних параметрів
техніко-технологічної складової індексу економічної безпеки підприємства**

№	Одиничні параметри	Формула	Умовні позначення
2.1	Фондовіддача основних засобів	$ФВ = \frac{ЧД}{ОЗ}$	ЧД – чистий дохід від надання послуг, тис. грн; ОЗ – середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.
2.2	Коефіцієнт вибуття основних засобів	$К_{\text{виб}} = \frac{ОЗ_{\text{виб}}}{ОЗ_{\text{поч}}}$	ОЗ виб. – вартість вибулих у звітному періоді основних засобів, тис. грн; ОЗ поч. – вартість основних засобів на початок звітного періоду, тис. грн.
2.3	Коефіцієнт оновлення основних засобів	$К_{\text{он}} = \frac{ОЗ_{\text{введ}}}{ОЗ_{\text{кін}}}$	ОЗ введ – вартість придбаних у звітному періоді основних засобів, тис. грн; ОЗ кін – вартість основних засобів на кінець звітного періоду, тис. грн.
2.4	Коефіцієнт зношення основних засобів	$К_{\text{зн}} = \frac{В_{\text{зн}}}{ОЗ_{\text{кін}}} \times 100\%$	Взн – вартість зношеності основних засобів, тис. грн; ОЗкін – вартість основних засобів на кінець звітного періоду, тис. грн.
2.5	Відповідність рухомого складу вимогам євростандартів, %	$В_{\text{євро}} = \frac{РС_{\text{євро}}}{РС} \times 100\%$	РС євро – кількість транспортних засобів підприємства, що відповідають екологічним нормам не нижче EURO-6; РС – кількість транспортних засобів підприємства.
2.6	Рівень своєчасності та повноти технічного обслуговування транспортних засобів, %	$К_{\text{то}} = \frac{В_{\text{факт ТО}}}{В_{\text{то}}} \times 100\%$	В факт ТО – фактичні витрати на технічне обслуговування транспортних засобів, тис. грн; Вто – необхідні витрати на технічне обслуговування транспортних засобів, тис. грн.

Джерело: [7; 42; 49].

Для ефективного аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства ключовим пріоритетом виступають фінансова та техніко-технологічна складові. Їхня значущість зумовлена потребою у формуванні достатнього обсягу фінансових ресурсів, при цьому важливим є збереження фінансової стійкості підприємства та забезпечення максимальної ефективності використання цих ресурсів.

Розрахунок інформаційної складової індексу економічної безпеки підприємства (Іінформ. безп.) необхідно здійснювати з урахуванням вагових коефіцієнтів відповідно до формули 1.5.

$$I_{\text{інформ.безп.}} = 0,4 \times X_{3.1} + 0,3 \times X_{3.2} + 0,3 \times X_{3.3} \quad (1.5)$$

Забезпечення економічної безпеки є одним із ключових завдань управління підприємством як у мирний час, так і в умовах воєнного стану. Управлінські рішення у цій сфері повинні бути спрямовані на: збереження фізичної цілісності підприємства (рухомого та нерухомого майна); підтримання економічної незалежності; захист економічних інтересів підприємства та його стейкхолдерів від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Ефективне функціонування системи забезпечується кваліфікованими фахівцями - економістами, аналітиками, аудиторами, фінансистами та ризик-менеджерами, які володіють компетенціями у сфері аналітики, моделювання та управління ризиками.

Система функції інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки виконує такі основні функції:

- моніторинг внутрішнього і зовнішнього середовища;
- ідентифікація та класифікація загроз;
- оцінювання рівня ризиків і потенційних втрат;
- прогнозування можливих негативних сценаріїв;
- формування аналітичних звітів і рекомендацій для менеджменту;
- інформаційне забезпечення управління фінансовою, кадровою, інноваційною та стратегічною безпекою.

Управління економічною безпекою підприємства є багатограним процесом, що потребує комплексного використання методів та інструментів аналітичного забезпечення. Визначення інтегрального індексу економічної безпеки дозволяє системно оцінити стан підприємства та своєчасно ідентифікувати загрози за окремими функціональними складовими - фінансовою, техніко-технологічною, інформаційною, кадровою та комерційною.

Пріоритетність у забезпеченні економічної безпеки належить фінансовій та техніко-технологічній складовим, адже саме вони формують основу стабільності та ефективності діяльності підприємства. Водночас інформаційна та кадрова складові забезпечують захист даних, безперервність бізнес-процесів та розвиток людського потенціалу.

Таким чином, управління економічною безпекою виступає комплексним процесом, що поєднує захист ресурсів, стабільність фінансової діяльності та гарантування стійкого розвитку навіть у кризових умовах. Застосування інтегрального підходу до оцінки економічної безпеки створює умови для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на збереження фінансової стійкості, підвищення ефективності використання ресурсів та забезпечення стійкого функціонування підприємства в умовах невизначеності та зовнішніх викликів.

Висновки до розділу 1

Інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства розглядається як комплекс заходів, методів, технологій та інформаційних ресурсів, спрямованих на формування, обробку, аналіз, систематизацію та інтерпретацію даних, необхідних для прийняття управлінських рішень. Його основна роль полягає у створенні інформаційної бази для виявлення загроз, оцінювання ризиків і визначення потенціалу стійкості підприємства. У науковій літературі інформаційно-аналітичне забезпечення визначають як ключовий елемент системи управління безпекою, що підвищує якість стратегічного та оперативного планування, а також забезпечує своєчасне реагування на негативні зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі Система функції інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки виконує такі основні функції: моніторинг внутрішнього і зовнішнього середовища; ідентифікація та класифікація загроз; оцінювання рівня ризиків і потенційних втрат; прогнозування можливих негативних сценаріїв; формування аналітичних звітів і рекомендацій для

менеджменту; інформаційне забезпечення управління фінансовою, кадровою, інноваційною та стратегічною безпекою.

Управління економічною безпекою підприємства є багатограним процесом, що потребує комплексного використання методів та інструментів аналітичного забезпечення. Визначення інтегрального індексу економічної безпеки дозволяє системно оцінити стан підприємства та своєчасно ідентифікувати загрози за окремими функціональними складовими - фінансовою, техніко-технологічною, інформаційною, кадровою та комерційною.

Пріоритетність у забезпеченні економічної безпеки належить фінансовій та техніко-технологічній складовим, адже саме вони формують основу стабільності та ефективності діяльності підприємства. Водночас інформаційна та кадрова складові забезпечують захист даних, безперервність бізнес-процесів та розвиток людського потенціалу.

Управління економічною безпекою виступає комплексним процесом, що поєднує захист ресурсів, стабільність фінансової діяльності та гарантування стійкого розвитку навіть у кризових умовах. Застосування інтегрального підходу до оцінки економічної безпеки створює умови для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на збереження фінансової стійкості, підвищення ефективності використання ресурсів та забезпечення стійкого функціонування підприємства в умовах невизначеності та зовнішніх викликів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПАП «ФОРТУНА»

2.1. Організаційно-правова характеристика підприємства

Приватне агропромислове підприємство «Фортуна» (код ЄДРПОУ 30749446) було зареєстроване 2 лютого 2000 року. Статутний капітал становить 86 000 грн, керівником є Фрич Ольга Ігорівна. Організаційно-правова форма - приватне підприємство. Основний вид діяльності за КВЕД 01.11 - вирощування зернових (крім рису), бобових культур та насіння олійних культур. Юридична адреса: Україна, Тернопільська область, Чортківський район, с. Свидова.

ПАП «Фортуна» є юридичною особою, має власний баланс, розрахункові та валютні рахунки, торговельну марку, печатку та штамп. Підприємство може укладати договори, набувати майнових і немайнових прав, виступати стороною у судових процесах. У своїй діяльності компанія керується чинним законодавством України та статутом, розробленим відповідно до Цивільного і Господарського кодексів, а також законів «Про акціонерні товариства», «Про цінні папери та фондовий ринок», «Про зовнішньоекономічну діяльність» та інших нормативних актів.

Основні засади діяльності підприємства: висока якість продукції; професіоналізм персоналу; дотримання європейських стандартів; індивідуальний підхід до клієнтів; надійність і стабільність у співпраці.

ПАП «Фортуна» виробляє: соняшникову та сафлорову олію; крупи з твердої пшениці (крупка), пшеничну «Артек», ячмінну ячну та перлову; комбікорми для тварин, свиней та великої рогатої худоби.

Компанія здійснює діяльність у всіх напрямках, що не заборонені законодавством, та відповідає за екологічну чистоту продукції й послуг.

Підприємство самостійно визначає облікову політику, систему внутрішнього обліку, звітності та контролю. Облікова політика оформлюється наказом керівника і включає: загальні положення; організацію бухгалтерського та податкового обліку; організаційні питання. Вона визначає: структуру та

чисельність бухгалтерії; методи ведення обліку (рахунки, документи, реєстри); строки збору та подання інформації.

Бухгалтерський та податковий облік ведеться відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», П(С)БО та наказів Мінфіну. Використовується програма «1С – Підприємство 7.7», операційний цикл - один місяць. Податковий облік здійснюється за загальною системою оподаткування. Штат бухгалтерії: головний бухгалтер та два бухгалтери.

Дебіторська заборгованість класифікується на поточну, довгострокову, відстрочену та прострочену. Статутний і резервний капітал формуються відповідно до установчих документів. Заробітна плата виплачується двічі на місяць із врахуванням ЄСВ та ПДФО. Фінансові доходи та витрати обліковуються аналітично за видами діяльності.

Підприємство складає такі форми фінансової звітності: баланс (форма №1); звіт про фінансові результати (форма №2); звіт про рух грошових коштів (форма №3); звіт про власний капітал (форма №4).

Ці документи дозволяють оцінити ефективність діяльності, рух коштів, структуру капіталу та прогнозувати розвиток.

ПАП «Фортуна» самостійно планує розвиток, виходячи з попиту на продукцію та укладених договорів із клієнтами, постачальниками й замовниками. Господарські відносини будуються на договірній основі, підприємство має свободу у визначенні предмету договору та умов співпраці.

Земля є головним засобом виробництва у сільському господарстві та матеріальною основою розвитку підприємства. Раціональне використання земельних угідь є ключовим завданням ПАП «Фортуна» (рис. 2.1).

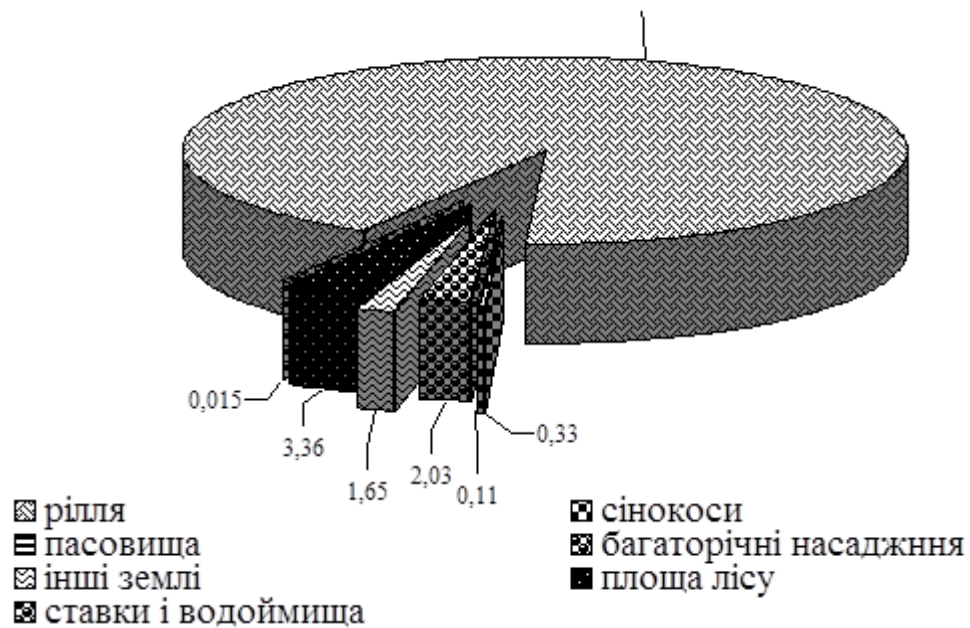

Рис. 2.1. Склад і структура земельних угідь ПАП «Фортуна» 2024 р.

Приватне агропромислове підприємство «Фортуна» має достатній земельний фонд. Майже вся площа використовується під сільськогосподарські угіддя. У 2024 році їх розмір становив 4213 га, що складає 94,97% від загальної земельної площі.

Організаційна структура підприємства визначає розподіл функцій, відповідальності та взаємодії між підрозділами для ефективного управління виробництвом. Вона формується з урахуванням масштабів господарства, напрямів діяльності (рослинництво, тваринництво, переробка), рівня автоматизації та ресурсної бази. Зазвичай, структура має ієрархічний характер і включає стратегічний, тактичний та оперативний рівні управління.

Основні рівні управління ПАП «Фортуна» поділяються на вищий, середній, оперативний.

Вищий рівень - генеральний директор (керівник). У його обов'язки входить: приймання стратегічних рішень, координація діяльності усіх підрозділів, відповідальність за фінансові та виробничі результати.

Середній рівень - фінансово-економічний, виробничий, відділ постачання та матеріально-технічного забезпечення, відділ маркетингу та збуту.

Фінансово-економічний відділ займається веденням бухгалтерського обліку, бюджетування, аналізу рентабельності. До обов'язків виробничого відділу входять: планування та контроль агротехнічних робіт, догляд за посівами й тваринами.

Відділ постачання та МТЗ займаються закупівлею насіння, добрив, кормів, запчастин, палива.

Відділ збуту та маркетингу реалізує продукцію, проводить роботу з клієнтами, аналіз ринку, формування цін.

Оперативний рівень включає цехи та виробничі підрозділи, технічні та ремонтні служби, складські та логістичні підрозділи, підтримуючі служби.

У виробничих підрозділах здійснюється виконання польових і тваринницьких робіт (посів, догляд, збирання врожаю). Технічні та ремонтні служби займаються обслуговуванням й ремонтом техніки та обладнання. Складські та логістичні підрозділи мають функцію зберігання продукції та організації транспортування. До підтримуючих служб відносяться кадрова, ІТ-відділ, юридичний відділ. У компетенції кадрової служби входить управління персоналом, підбір кадрів, навчання та мотивація. ІТ-відділ займається підтримкою інформаційних систем, моніторингом даних. Юридичний відділ провадить діяльність у сфері правового забезпечення, підготовки контрактів та угод.

ПАП «Фортуна» має функціональну організаційну структуру, яка забезпечує ефективне управління виробничими процесами та дозволяє підприємству раціонально використовувати земельні ресурси (рис. 2.2)

Рис. 2.2. Організаційна структура ПАП «Фортуна»

Функціональна організаційна структура передбачає поділ підприємства на окремі підрозділи відповідно до їхніх основних функцій. Кожен відділ спеціалізується на певній сфері діяльності та підпорядковується керівнику підприємства. Такий підхід є класичним для середніх і великих аграрних компаній, оскільки забезпечує чіткий розподіл завдань і відповідальності.

До переваг функціональної структури слід віднести: чіткий розподіл обов'язків між підрозділами; висока спеціалізація персоналу, що підвищує ефективність роботи; простота управління на рівні керівника підприємства.

Недоліками є: можливі труднощі у координації між різними відділами; обмежена гнучкість при реалізації міжфункціональних або інноваційних проєктів.

Функціональна структура є ефективною для аграрних підприємств середнього та великого масштабу, проте потребує додаткових механізмів координації, щоб уникати проблем у взаємодії між підрозділами.

ПАП «Фортуна» - це стабільне агропромислове підприємство з чіткою організаційною структурою, сучасною системою обліку та широким асортиментом продукції. Воно дотримується законодавчих вимог, забезпечує якість і екологічність виробництва та має перспективи розвитку завдяки ефективному використанню земельних ресурсів і професіоналізму персоналу.

2.2. Фінансово-економічні показники діяльності ПАП «Фортуна»

Фінансово-економічні показники діяльності підприємства - це система показників, які характеризують його фінансовий стан, результативність та ефективність. До них належать: показники прибутковості (виручка, прибуток, рентабельність), ліквідності (платоспроможність), оборотності активів, фінансової стійкості та грошових потоків. Аналіз цих показників допомагає оцінити конкурентоспроможність та ефективність управління підприємством.

Основні групи показників:

1. Прибутковість:

- «Виручка» (дохід від реалізації продукції);
- «Операційні витрати»;
- «Чистий прибуток» (дохід мінус усі витрати);
- «Рентабельність» (рентабельність виробництва, продажів, капіталу, активів).

2. Ліквідність:

- «Показники платоспроможності» (здатність покривати короткострокові зобов'язання);

3. Оборотність активів - ефективність використання активів для генерації доходу (оборотність дебіторської заборгованості).

4. Фінансова стійкість:

- «Коефіцієнт автономії»;
- «Співвідношення власного та позикового капіталу»;
- «Показники, що характеризують залежність від залучених коштів».

Слід зазначити, що у 2022 році аграрний сектор України зазнав значного спаду виробництва через повномасштабну війну, окупацію частини сільськогосподарських земель, руйнування інфраструктури та обмеження логістичних шляхів. Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва становив лише близько 74,7 % від рівня 2021 року, що свідчить про скорочення обсягів виробництва майже на третину. У 2023 році ситуація поступово стабілізувалася - завдяки адаптації аграріїв, розширенню альтернативних

експортних маршрутів і державним програмам підтримки, обсяг виробництва зріс орієнтовно на 6–8 %. Станом на 2024 рік сільське господарство залишається одним із ключових секторів української економіки, формуючи близько 7 % ВВП країни. Незважаючи на воєнні виклики, Україна утримує позиції серед провідних експортерів зернових та олійних культур, а також активно розвиває напрямки переробки сировини й підвищення доданої вартості продукції. Основними завданнями на найближчу перспективу залишаються відновлення виробничого потенціалу, розширення доступу до інвестицій та забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану.

Щоб визначити фінансово-економічні показники діяльності ПАП «Фортуна» ознайомимося з наявним майновим станом підприємства, зокрема його необоротними активами (табл. 2.1) та оборотними активами (табл. 2.2).

Таблиця 2.1

Динаміка необоротних активів ПАП «Фортуна», тис. грн

Стаття	2022р.	2023р.	2024р.	2024р. до 2022р., (%)
Необоротні активи	12 660	13 325	14 392	113,68
Залишкова вартість нематеріальних активів	1,3	1,3	1,4	107,69
Первісна вартість нематеріальних активів	6,3	6,6	7,1	112,70
Накопичена амортизація нематеріальних активів	5,0	5,3	5,7	114,00
Незавершене будівництво	4 172	4 550	5 110	122,48
Залишкова вартість основних засобів	7 990	8 220	8 630	108,01
Первісна вартість основних засобів	10 600	11 130	12 020	113,40
Знос основних засобів	2 610	2 910	3 390	129,89
Інші фінансові інвестиції	63	66	71	112,70
Довгострокова дебіторська заборгованість	0	0	0	0

Як свідчать дані таблиці, у ПАП «Фортуна» у складі необоротних активів підприємства найбільшу частку продовжують складати основні засоби. У 2022–2024 роках - на рівні близько 65–66% від усіх необоротних активів. Їх залишкова вартість зростає з 7990 тис. грн у 2022 році до 8630 тис. грн у 2024 році, при цьому питома вага в загальних активах дещо зменшується через збільшення оборотних активів та незавершеного будівництва. Знос основних засобів залишається значним, однак тенденція оновлення обладнання та модернізації виробництва дозволяє очікувати його поступове зменшення або стабілізацію на рівні близько 25–26%. Знос основних засобів зростає з 2610 тис. грн до 3390 тис. грн, що свідчить про поступове старіння частини основних фондів, але з урахуванням приросту первісної вартості основних засобів баланс залишається стабільним.

Показник незавершеного будівництва продовжує зростати з 4172 тис. грн у 2022 році до 5110 тис. грн у 2024 році, що свідчить про активне інвестування у розвиток основних засобів підприємства. У 2022–2024 роках його частка складає 34–36% від усіх необоротних активів.

Нематеріальні активи залишаються незначною часткою і зростають повільно (1,3–1,4 тис. грн), що не впливає суттєво на загальну структуру активів. Інші фінансові інвестиції займають незначну частку, а довгострокової дебіторської заборгованості практично немає.

Отже, незавершене будівництво активно зростає, що свідчить про продовження інвестиційних проєктів. Основні засоби також зростають, але темпи повільніші через знос та списання старих активів. Нематеріальні активи стабільні, зміни мінімальні. Довгострокова дебіторська заборгованість залишається відсутньою, що підтверджує ефективний контроль за розрахунками з партнерами.

Таблиця 2.2

Динаміка оборотних активів ПАП «Фортуна», тис. грн.

Стаття	2022р.	2023р.	2024р.	2024р. до 2022р., (%)
Оборотні активи	12 660	13 325	14 392	114
Виробничі запаси	2 400	2 520	2 720	113
Товари	12	12	13	108
Векселі одержані	95	100	108	114
Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості	4 000	4 210	4 570	114
Первісна вартість дебіторської заборгованості	4 000	4 210	4 570	114
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	580	610	660	114
Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами	2 500	2 650	2 870	115
Інша поточна дебіторська заборгованість	45	47	50	111
Грошові кошти та їх еквіваленти в нац. валюті	2 050	2 150	2 330	114
Грошові кошти та їх еквіваленти в іноземній валюті	110	115	125	114
Інші оборотні активи	45	47	50	111

В оборотних активах найбільшу питому вагу займає дебіторська заборгованість (чиста), яка зростає з 4000 тис. грн у 2022 році до 4570 тис. грн у 2024 році і яка у 2022–2024 роках становила 32–36% від оборотних активів. Особливо зростає дебіторська заборгованість за виданими авансами, яка досягає у 2024 році близько 23% від оборотних активів, що свідчить про активне фінансування операцій та розширення виробництва. Збільшення обсягів реалізації продукції та робіт підприємства потребує контролю за своєчасністю погашення заборгованості.

Виробничі запаси також зростають, їх частка стабілізується на рівні 21–22%, що відображає оптимізацію запасів на підприємстві. Проте, їх частка у структурі активів дещо зменшується через більш швидке зростання інших оборотних і необоротних активів.

Грошові кошти у національній валюті зростають з 2050 тис. грн до 2330 тис. грн. Їх частка у національній валюті зростає, у 2024 році складає 16–17%, що покращує ліквідність підприємства та забезпечує стабільність фінансових потоків. Частка грошових коштів в іноземній валюті залишається незначною - до 1%.

Загальна структура активів демонструє стабільне зростання як необоротних, так і оборотних активів. Значне зростання незавершеного будівництва і основних засобів свідчить про стратегічне інвестування. Підвищується обсяг дебіторської заборгованості, що потребує ефективного управління грошовими потоками.

Таким чином, виробничі запаси зростають повільно після різкого скорочення, що свідчить про стабілізацію закупівель та оптимізацію запасів. Дебіторська заборгованість збільшується за всіма напрямками, особливо за авансами та бюджетом, що свідчить про розширення операцій та зростання взаєморозрахунків. Грошові кошти зростають значно, що покращує ліквідність та фінансову стійкість підприємства. Інші оборотні активи залишаються мінімальними та стабільними, їх частка незначна.

Загалом, оборотні активи мають тенденцію до зростання у 2022–2024 рр., що відповідає інфляційним процесам та планам розвитку підприємства.

Таким чином, структура активів ПАП «Фортуна» на 2022–2024 роки свідчить про стабілізацію основних засобів, зростання незавершеного будівництва та дебіторської заборгованості, а також збільшення грошових коштів, що загалом підвищує фінансову стійкість підприємства.

Структуру капіталу й зобов'язань ПАП «Фортуна» за 2022–2024 роки наведено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Структура пасиву ПАП «Фортуна» (тис. грн)

Стаття	2022р.	2023р.	2024р.	2024р. до 2022р., (+,-)
Власний капітал (80% балансу)	10 128	10 660	11 514	1386,00
– Статутний капітал	304	319	345	41,00
– Резервний капітал	1	1	1	0,00
– Інший додатковий капітал	8 796	9 230	9 970	1174,00
– Нерозподілений прибуток	1 027	1 110	1 198	171,00
Зобов'язання (20% балансу)	2 532	2 665	2 878	346,00
– Довгострокові зобов'язання	2 405	2 532	2 734	329,00
– Відстрочені податкові платежі	76	80	86	10,00
– Інші довгострокові фінансові зобов'язання	1	1	1	0,00
– Поточні зобов'язання	2 532	2 665	2 878	346,00

Власний капітал стабільно займає близько 80% загальних пасивів, що свідчить про фінансову незалежність підприємства та низьку заборгованість перед зовнішніми кредиторами. Основну частку власного капіталу складає інший додатковий капітал (69–70%), що забезпечує стабільну фінансову основу для розвитку. Нерозподілений прибуток зростає незначно, що вказує на часткові реінвестиції прибутку в розвиток підприємства.

Загальні зобов'язання залишаються на рівні 20% балансу. Основну частку зобов'язань складають довгострокові кредити, що забезпечують фінансування інвестиційної діяльності. Поточні зобов'язання збільшуються помірно, зокрема кредиторська заборгованість за товари та послуги зберігає стабільну питому вагу (2%).

Таким чином, на основі аналізу статей пасиву балансу можна зробити висновок, що власний капітал зростає разом із ростом активів, що позитивно впливає на фінансову стійкість підприємства. Інший додатковий капітал залишається найбільшою часткою власного капіталу, що вказує на внутрішнє фінансування розвитку підприємства та зменшення залежності від прибутку. Нерозподілений прибуток поступово збільшується, що демонструє накопичення фінансових ресурсів для майбутніх інвестицій. Довгострокові

зобов'язання залишаються високими, але більшість припадає на кредити банків, що відображає кредитування капітальних проектів. Поточні зобов'язання залишаються контрольованими, а питома вага кредиторської заборгованості стабільна.

Структура пасиву демонструє фінансову стабільність та достатній власний капітал для покриття зобов'язань. Помірне збільшення поточних зобов'язань та довгострокових кредитів відповідає росту активів і не створює критичного навантаження на ліквідність

В загальному провівши оцінку майнового стану ПАП «Фортуна», слід відмітити, що підприємство демонструє стійке зростання активів і пасивів за 2022–2024 роки. Інвестиції в основні засоби та незавершене будівництво сприяють модернізації підприємства. Структура власного капіталу забезпечує фінансову стабільність та низьку залежність від зовнішніх кредиторів.

Зростання дебіторської заборгованості і частки довгострокових зобов'язань вимагає контролю за ефективністю використання фінансових ресурсів та управління ліквідністю.

Аналіз фінансово-економічних показників підприємства здійснили за такими показниками:

1. Показники ефективності виробництва та реалізації продукції:

Рентабельність виробництва (Чистий прибуток / Собівартість);

Чиста рентабельність продажів (Чистий прибуток/Чистий дохід):

2. Показники рентабельності активів і власного капіталу

Рентабельність активів (ROA) = Чистий прибуток / Загальні активи × 100%

Рентабельність власного капіталу (ROE) = Чистий прибуток / Власний капітал × 100 %

Коефіцієнт поточної ліквідності = Поточні активи / Поточні зобов'язання

Узагальнена таблиця фінансово-економічних показників ПАП «Фортуна» за 2022–2024 рр. показано у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

**Фінансові показники ефективності, рентабельності та фінансового стану
ПАП «Фортуна» за 2022-2024 роки**

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024р. до 2022р., (%)
Чистий дохід від реалізації продукції	2675442,00	2911945,00	3037389,00	113,53
Собівартість реалізованої продукції	1872809,00	2068361,00	2175172,00	116,14
Валовий прибуток	802633,00	843584,00	911217,00	113,53
Чистий прибуток	321053,00	337433,00	364487,00	115,53
Рентабельність виробництва	17,14	16,31	16,76	97,78
Рентабельність реалізації, %	12,00	11,59	13,50	112,50
Загальні активи	25320000,00	26650000,00	28784000,00	114,68
ROA (рентабельність активів), %	1,27	1,15	1,32	103,94
Власний капітал (80% від активів)	20256000,00	21320000,00	23027000,00	115,68
ROE (рентабельність власного капіталу), %	1,58	1,49	1,72	108,86
Поточні активи	12660000,00	13325000,00	14392000,00	113,68
Поточні зобов'язання	5064000,00	5330000,00	5757000,00	112,68
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,50	2,13	2,78	111,20

Здійснивши оцінку ефективності, рентабельності та фінансового стану ПАП «Фортуна» можна зробити наступні висновки:

Рентабельність виробництва стабільна на рівні 17,14–16,76 %, що вказує на контрольовану собівартість і достатню маржу.

Чиста рентабельність реалізації становить в межах 12 - 13.5 %, що відповідає типовим показникам аграрного бізнесу.

Поточні активи більш ніж удвічі перевищують поточні зобов'язання, що забезпечує фінансову стійкість.

Підприємство має високу частку власного капіталу (80 %), що знижує залежність від зовнішніх кредитів.

Показники рентабельності активів, що становлять 1,27 – 1,32 % є низькими через високу капіталомісткість підприємства, що характерно для агробізнесу. Рентабельності капіталу на рівні 1,58-1,72 % свідчить про безризиковий підхід та високу частку власного капіталу.

Коефіцієнт поточної ліквідності = Поточні активи / Поточні зобов'язання = 2,5–2,8, що перевищує норматив (1,5–2,0) - підприємство має достатню платоспроможність.

Аналіз ділової активності та оборотності капіталу показав, що запаси та дебіторська заборгованість добре керовані. Оборотність запасів стабільна, що свідчить про ефективне використання ресурсів.

Отже, у 2022–2024 рр. діяльність сільськогосподарських підприємств України відбувалась у складних умовах воєнного часу, що суттєво вплинуло на виробництво. Галузь пережила скорочення обсягів виробництва у 2022 р. (індекс - 74,7% до рівня 2021 р.), часткове відновлення у 2023 р. (зростання на 6–8%) та стабілізацію у 2024 р. Аграрний сектор продовжує формувати близько 7% ВВП України, зберігаючи стратегічне значення.

На цьому фоні ПАП «Фортуна» демонструє поступове зростання активів, власного капіталу, обсягів реалізації та прибутковості, що вказує на ефективність управління та стійку фінансову позицію.

На основі проведеного аналізу можна зазначити, що позитивними тенденціями діяльності підприємств є: стабільне зростання необоротних і оборотних активів; високий рівень фінансової автономії (80% капіталу — власний); зростання чистого доходу та прибутку; достатня ліквідність і платоспроможність; активні інвестиції у модернізацію виробництва; зростання грошових коштів; збалансована структура пасивів.

До ризиків та проблемних аспектів слід віднести: значне зростання дебіторської заборгованості; високий рівень зносу основних засобів; низький рівень рентабельності активів (характерно для галузі, але потребує оптимізації).

Таким чином, ПАП «Фортуна» демонструє високу фінансову стійкість, достатню платоспроможність і позитивну динаміку розвитку. Підприємство активно інвестує в основні засоби та інфраструктуру, що забезпечує його

стратегічну конкурентоспроможність. Загалом фінансовий стан можна оцінити як стабільний та задовільний, із потенціалом для подальшого зростання.

Наступним кроком буде розрахунок індексу економічної безпеки підприємства ПАП «Фортуна». Для розрахунку індексу економічної безпеки підприємства необхідно мати систему показників, їх нормативні значення, а також методику інтегральної оцінки (нормування, вагові коефіцієнти, інтегрування).

Розрахуємо індекс економічної безпеки використовуючи методику інтегрального розрахунку за показниками індексів: ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності.

Інтегральний індекс економічної безпеки (ІЕБ) розраховується за формулою 2.1:

$$IEB = \sum_{i=1}^n (K_{i_норм} \cdot w_i) \quad (2.1),$$

Де K_i норм. – нормований показник (0-1),

W_i – ваговий коефіцієнт (сума $W_i = 1$)

Розрахуємо інтегральний індекс економічної безпеки діяльності підприємства на основі показників: темпи зростання доходу; темпи зростання чистого прибутку; активи в динаміці; зобов'язання в динаміці; рентабельність продажів; рентабельність активів; рентабельність капіталу; поточний коефіцієнт ліквідності; частка власного капіталу; продуктивність праці (дохід / кількість працівників).

Це дозволяє оцінити фінансову складову економічної безпеки, що є головною (вага $\approx 0,6$ у більшості методик).

Для розрахунку індексу економічної безпеки використали метод нормування «факт / норматив» з обмеженням значення від 0 до 1.

Визначимо нормовані значення:

(1) Коефіцієнт автономії (власний капітал / пасиви)

2024р.: 84% Норма: $\geq 50\%$

$$K1=0.84: 0.50=1(\text{обмежено до } 1)$$

(2) Поточна ліквідність

$$\text{Поточні активи} / \text{Поточні зобов'язання} \approx 2,4$$

$$\text{Норма: } \geq 1,5$$

$$K2=2.4:1.5=1$$

(3) Рентабельність продажів

$$2024: 13,5\%$$

$$\text{Норма: } 10\%$$

$$K3=0.13 : 0.10=1$$

(4) Рентабельність активів

$$2024: 1,32\%$$

$$\text{Норма: } 5\%$$

$$K4=0.0132: 0.05=0.26$$

(5) Рентабельність власного капіталу

$$2024: 1,72\% \text{ Норма: } 10\%$$

$$K5=0.0172 : 0.10=0.172$$

(6) Продуктивність праці

$$\text{Дохід} / \text{працівника } 2024\text{р.}:$$

$$3137389 : 49=64028 \text{ тис. грн}$$

$$\text{Норма: порівняння з } 2022 \text{ р.}:$$

$$2675442 : 55=48644,4 \text{ тис. грн}$$

$$K6=64028: 48644= 1(\text{обмежено до } 1)$$

Визначимо вагові коефіцієнти, значення яких наведені у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

**Вагові коефіцієнти для розрахунку індексу економічної безпеки діяльності
ПАП «Фортуна»**

Показник	Вагові коефіцієнти
Фінансова стійкість	0.20
Ліквідність	0.15
Рентабельність	0.30
Ефективність використання активів	0.20
Кадрова безпека (продуктивність)	0.15

Розрахунок інтегрального індексу економічної безпеки (ІЕБ):

$$ІЕБ = 1 \times 0,2 + 1 \times 0,15 + ((1 + 0,25 + 0,158)/3) \times 0,3 + 0,25 \times 0,2 + 1 \times 0,15$$

Обчислимо частини:

Рентабельність (середнє нормованих трьох показників):

$$R = ((1 + 0,25 + 0,158) / 3) = 0,47$$

Отримуємо:

$$ІЕБ = 0,20 + 0,15 + 0,47 \times 0,30 + 0,25 \times 0,20 + 0,15$$

$$ІЕБ = 0,20 + 0,15 + 0,141 + 0,05 + 0,15$$

$$ІЕБ = 0,691$$

Таким чином, індекс економічної безпеки ПАП «ФОРТУНА» = 0,69 (із 1).

Інтерпретація значень індексу економічної безпеки наведена у таблиці 2.6

Таблиця 2.6

**Інтерпретація значень індексу економічної безпеки діяльності
підприємства**

Значення ІЕБ	Рівень безпеки
0–0,30	Критичний
0,31–0,50	Низький
0,51–0,70	Середній / допустимий
0,71–0,85	Високий
0,86–1,00	Дуже високий

Розрахувавши індекс економічної безпеки ПАП «Фортуна», визначили, що його рівень становить 0,69. Це середній рівень, або стабільний рівень. Він свідчить про те, що підприємство працює стійко, але має ризиковані зони, а саме: низький коефіцієнт рентабельності активів і капіталу; повільне нарощування прибутку; частка зобов'язань зростає швидше, ніж прибутковість.

До переваг діяльності підприємства відносять: високий коефіцієнт ліквідності і автономії від зовнішніх джерел фінансування, ріст продуктивності праці.

Висновки до розділу 2

ПАП «Фортуна» - це стабільне агропромислове підприємство з чіткою організаційною структурою, сучасною системою обліку та широким асортиментом продукції. Воно дотримується законодавчих вимог, забезпечує якість і екологічність виробництва та має перспективи розвитку завдяки ефективному використанню земельних ресурсів і професіоналізму персоналу.

Здійснивши оцінку ефективності, рентабельності та фінансового стану ПАП «Фортуна» можна зробити наступні висновки:

Поточні активи більш ніж удвічі перевищують поточні зобов'язання, що забезпечує фінансову стійкість.

Підприємство має високу частку власного капіталу (80 %), що знижує залежність від зовнішніх кредитів.

Рентабельність виробництва стабільна на рівні 17,14–16,76 %, що вказує на контрольовану собівартість і достатню маржу.

Чиста рентабельність реалізації становить в межах 12 - 13,5 %, що відповідає типовим показникам аграрного бізнесу.

Показники рентабельності активів, що становлять 1,27 – 1,32 % є низькими через високу капіталомісткість підприємства, що характерно для агробізнесу. Рентабельності капіталу на рівні 1,58-1,72 % свідчить про безризиковий підхід та високу частку власного капіталу.

Коефіцієнт поточної ліквідності = Поточні активи / Поточні зобов'язання = 2,5–2,8, що перевищує норматив (1,5–2,0) - підприємство має достатню платоспроможність.

Аналіз ділової активності та оборотності капіталу показав, що запаси та дебіторська заборгованість добре керовані. Оборотність запасів стабільна, що свідчить про ефективне використання ресурсів.

Розрахувавши індекс економічної безпеки ПАП «Фортуна, визначили, що його рівень становить 0,69. Це середній рівень, або стабільний рівень. Він свідчить про те, що підприємство працює стійко, але має ризиковані зони, а саме: низький коефіцієнт рентабельності активів і капіталу; повільне нарощування прибутку; частка зобов'язань зростає швидше, ніж прибутковість.

До переваг діяльності підприємства відносять: високий коефіцієнт ліквідності і автономії від зовнішніх джерел фінансування, ріст продуктивності праці.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Удосконалення інформаційно-аналітичних аспектів управління системою економічної безпеки підприємств.

Інформаційно-аналітичне забезпечення у контексті оцінювання рівня функціонування системи економічної безпеки підприємств та фінансових установ трактується як комплекс процесів зі збору, обліку, накопичення, розподілу, аналізу, збереження, пошуку та передачі даних, що характеризують різні аспекти діяльності суб'єкта господарювання. Воно також охоплює оцінку поточного та ретроспективного стану захищеності корпоративних ресурсів від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

Сучасні дослідники [24; 25; 26; 27; 30], пропонують розглядати інформаційно-аналітичне забезпечення як: «Сукупність технологій і методів збору та обробки інформації, що характеризує об'єкт управлінського впливу (соціальні, політичні, економічні процеси). Воно включає специфічні прийоми діагностики, аналізу й синтезу, а також оцінку наслідків прийняття різних варіантів управлінських і політичних рішень».

Аналізуючи інформаційно-аналітичні, репутаційні, цифрові та технологічні чинники управління системою економічної безпеки підприємств, першочерговим завданням є визначення факторів, що здійснюють безпосередній вплив на її функціонування.

Взаємозв'язок ділової репутації та економічної безпеки базується на тісній залежності між фінансовою стійкістю та іміджем підприємства. Важливими складовими цього процесу є корпоративна політика, культура організації, активність у просуванні бренду, формування позитивного іміджу через засоби масової інформації, участь у масштабних суспільно значущих проєктах та державних програмах у форматі державно-приватного партнерства. Вирішальне значення має рівень довіри клієнтів і партнерів, що формується

протягом тривалого часу на основі фінансової надійності та систематичного поширення позитивної інформації про діяльність підприємства.

Система економічної безпеки підприємств передбачає захист фінансових і майнових активів від шахрайства, кіберзлочинності. Досвід роботи на ринку, дотримання зобов'язань перед клієнтами й партнерами, відсутність судових спорів та кримінальних проваджень є ключовими факторами зміцнення репутації та безпеки підприємств.

Цифровізація суспільно-економічних процесів і масове впровадження сучасних технологій трансформували фінансову, інвестиційну діяльність. Електронний банкінг, цифрові платежі та поява віртуальних банків призвели до фундаментальних змін у функціонуванні системи, забезпечивши швидкість, прозорість, доступність та інтегрованість у міжнародне середовище. Водночас цифрова активність супроводжується новими ризиками - кіберзлочинністю, збоями електронних систем, втручанням зловмисників, що актуалізує потребу у посиленні заходів цифрової безпеки. [12;13;24].

До показників, які характеризують вплив цифровізації на економічну безпеку підприємств належать: рівень розвитку цифрових технологій у світі; технічна відповідність обладнання та програмного забезпечення; стан кіберзахисту; впровадження систем електронного банкінгу та цифрових додатків; масштабність і активність надання послуг через цифрові системи; рівень цифровізації операцій.

Важливим напрямом є розвиток інформаційно-аналітичної діяльності, що включає створення комплексної системи опрацювання даних. Вона складається з двох ключових підсистем:

- інформаційної, яка відповідає за збір, своєчасність, достовірність та релевантність даних;
- аналітичної, що забезпечує їх обробку, аналіз та оцінку для прийняття управлінських рішень і обслуговування клієнтів.

Отримані результати інформаційно-аналітичного забезпечення формують фактологічну основу для ефективного управління та стратегічного розвитку підприємств.

Інформаційно-аналітичні, репутаційні, цифрові та технологічні аспекти управління економічною безпекою та їх оцінювання узагальнено й відображено на рисунку 3.1.

Рис.3.1. Інформаційно-аналітичні, репутаційні, цифрові, технологічні аспекти управління системою економічної безпеки підприємств

Джерело: [24, с.208]

Важливим напрямом інформаційно-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою банківських установ і підприємств є збір та аналіз інформації про потенційні й фактичні ризики, небезпеки та загрози, що можуть безпосередньо впливати на їхню діяльність. Це дозволяє: здійснювати

превентивні та попереджувальні заходи; мінімізувати негативні наслідки ризикових подій; забезпечувати захист фінансових, майнових та інформаційних ресурсів; планувати дії для нейтралізації загроз у виробничій та операційній діяльності.

З цією метою доцільним є впровадження системи моніторингу стану та рівня економічної безпеки підприємств.

Для покращення технологічних аспектів забезпечення безпеки важливими складниками є:

- застосування нових технологій та автоматизованих систем безпеки (сигналізація, пожежна безпека тощо);
- використання сучасної комп'ютерної техніки для роботи з великими масивами даних;
- поширення цифрових комунікацій для просування послуг та продуктів через інтернет, соціальні мережі, сайти й мобільні додатки.

Ці процеси тісно пов'язані з формуванням ділової репутації, рівнем цифровізації бізнес-процесів та довірою клієнтів і партнерів.

Масове впровадження цифрових технологій у фінансовій та банківській сфері призвело до: переходу на електронний банкінг і миттєві платежі; появи віртуальних банків, що функціонують виключно у цифровому середовищі; оптимізації операційної діяльності, підвищення її швидкості, прозорості та доступності.

Водночас цифровізація супроводжується новими ризиками: кіберзлочинністю, збоями електронних систем, несанкціонованим втручанням. Це актуалізує потребу у посиленні кіберзахисту та цифрової безпеки.

Для оцінки рівня інформаційно-аналітичного забезпечення, цифровізації та ділової репутації застосовуються якісні і кількісні методи.

Якісні методи: соціологічні опитування, анкетування, експертні оцінки, рейтингові та рекомендаційні методики.

Кількісні методи: аналіз фінансової, операційної та управлінської звітності; балансово-нормативні методи (бухгалтерський, порівняльний,

витратний); метод додаткових прибутків; метод роялті; метод залишкової вартості.

Комплексні методи: поєднання якісних і кількісних показників, що дозволяє оцінювати широкий спектр факторів та отримувати об'єктивні результати.

Таким чином, інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємств є комплексною системою, що об'єднує інформаційні ресурси та сучасні цифрові технології. Воно забезпечує формування якісної бази для прийняття стратегічних і тактичних рішень, сприяє зниженню ризиків, підвищенню стійкості та конкурентоспроможності підприємства. Удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення є ключовою умовою забезпечення економічної безпеки в умовах цифрової економіки.

3.2. Удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки діяльності ПАП «Фортуна»

Важливим напрямом інформаційно-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємств є збір та аналіз інформації про потенційні й фактичні ризики, небезпеки та загрози, що можуть безпосередньо впливати на їхню діяльність. Це дозволяє: здійснювати превентивні та попереджувальні заходи; мінімізувати негативні наслідки ризикових подій; забезпечувати захист фінансових, майнових та інформаційних ресурсів; планувати дії для нейтралізації загроз у виробничій та операційній діяльності.

SWOT-аналіз загроз економічної безпеки діяльності підприємства дозволяє системно оцінити зовнішні фактори, що можуть негативно вплинути на фінансову стабільність, операційну діяльність та стратегічні перспективи підприємства. Загрози (Threats) є ключовим елементом зовнішнього середовища, що не контролюється підприємством, але може суттєво впливати на рівень його економічної безпеки.

1. Економічні загрози включають: макроекономічну нестабільність; зниження платоспроможності контрагентів; зростання собівартості.

1.1. Макроекономічну нестабільність формують такі загрози:

- Високий рівень інфляції та коливання курсу гривні збільшують ризики втрати купівельної спроможності доходів та оборотного капіталу.

- Зростання вартості кредитних ресурсів ускладнює залучення фінансування для інвестицій та оборотних потреб.

- Дефіцит бюджету та фіскальний тиск можуть посилювати податкове навантаження на бізнес.

1.2. Зниження платоспроможності контрагентів відбувається через:

- Прострочку платежів, зростання дебіторської заборгованості.

- Ризик банкрутства партнерів, що підвищує фінансові втрати та зменшує ліквідність підприємства.

1.3. Зростання собівартості відбувається за рахунок:

- Підвищення цін на сировину, енергоресурси, логістику та послуги.

- Зростання витрат на імпорتنі матеріали при девальвації гривні.

2. Політичні та правові загрози формуються внаслідок:

- Нестабільності регуляторного середовища (часті зміни податкового законодавства; ризики посилення контролюючих функцій державних органів; ускладнення процедур адміністрування податків, ліцензування чи сертифікації).

3. Військово-політичні ризики (специфічно для України) включають:

- Перебої з логістикою, постачанням, роботою інфраструктури.

- Можливі руйнування активів, затримки постачань та евакуація персоналу.

- Підвищені витрати на забезпечення безперервності діяльності.

4. Ризики юридичних спорів складаються з:

- Претензій від партнерів, податкових органів та інших інституцій.

- Витрат на юридичний супровід, штрафи та санкції.

5. Ринкові та конкурентні загрози передбачають:

5.1. Посилення конкуренції (вихід нових гравців на ринок; демпінг цін конкурентами; посилення боротьби за канали збуту та сировинну базу).

5.2. Зміну споживчих уподобань (зниження попиту на основну продукцію; зростання вимог до якості, екологічності, інноваційності).

5.3. Низьку лояльність клієнтів (клієнти легко переходять до конкурентів при кращій пропозиції; залежність від кількох ключових покупців створює ризики концентрації).

6. Технологічні та виробничі загрози включають:

6.1. Зношеність основних фондів (зростання витрат на ремонт та технічне обслуговування; зниження продуктивності та ризики аварій).

6.2. Технологічне відставання (повільне впровадження інновацій; низький рівень автоматизації, що збільшує собівартість продукції; повільне впровадження інновацій; низький рівень автоматизації, що збільшує собівартість продукції).

6.3. Кіберзагрози (ризики витоку даних, зламів, кібератак; недостатній рівень IT-безпеки).

7. Соціальні та кадрові загрози можуть мати місце внаслідок:

7.1. Дефіциту кваліфікованих кадрів (міграція працівників за кордон; висока конкуренція за фахівців на внутрішньому ринку праці).

7.2. Скорочення чисельності персоналу (з 55 працівників у 2022 р. до 49 у 2024 р.; зростання навантаження на залишених співробітників, ризики професійного вигорання).

7.3. Підвищення соціальних витрат (зростання витрат на охорону праці, медичні огляди, соціальні гарантії).

8. Фінансові загрози можуть виникати внаслідок:

8.1. Падіння рентабельності (попри зростання чистого прибутку, темп збільшення собівартості (148 %) є високим і знижує маржинальність).

8.2. Зростання боргового навантаження (у 2023 р. зобов'язання різко збільшилися (до 16,8 млн грн), що створює ризики втрати ліквідності; у 2024 р. зобов'язання скоротилися, але ризик нестабільності залишається).

8.3. Погіршення грошового потоку (затримки платежів можуть збільшувати кредиторську заборгованість).

9. Екологічні загрози передбачають:

9.1. Посилення екологічних стандартів (необхідність інвестицій у фільтри, утилізацію відходів, енергоефективність; можливі штрафи за недотримання норм)

9.2. Зміну кліматичних умов (неврожай, зміна сезонності, зростання витрат на енергоресурси та зберігання).

Загрози економічній безпеці підприємства охоплюють широкий спектр факторів - від макроекономічних і політичних до фінансових, технологічних та кадрових. У сукупності вони можуть: знижувати прибутковість і рентабельність; погіршувати ліквідність; збільшувати ризики втрати активів; зменшувати конкурентоспроможність; створювати довгострокові бар'єри розвитку.

SWOT-аналіз загроз дозволяє визначити, на які аспекти варто спрямувати заходи економічної безпеки: диверсифікацію ризиків, підвищення фінансової стійкості, модернізацію виробництва, управління персоналом.

I. Економічна безпека підприємства - це стан захищеності його фінансових, матеріальних, інформаційних та кадрових ресурсів від зовнішніх і внутрішніх загроз, що забезпечує стабільність функціонування та можливість розвитку. За результатами проведеного аналізу діяльності підприємства за 2022–2024 рр. та визначених ризиків, можна сформулювати комплекс рекомендацій за ключовими підсистемами економічної безпеки.

II. Для підвищення фінансової безпеки слід здійснити:

1. Оптимізацію структури капіталу, шляхом зменшення залежності від короткострокових зобов'язань, підвищуючи частку власного капіталу. Використовувати інструменти довгострокового фінансування: лізинг, партнерські програми, гранти.

2. Підвищення ефективності управління витратами, шляхом впровадження системи бюджетування та контролю відхилень; проведення ABC/XYZ-аналізу витрат і виявлення найбільш ресурсоємних операцій.

3. Управління ліквідністю та грошовими потоками, внаслідок оптимізації дебіторської заборгованості: запровадження авансових платежів, системи

штрафів за прострочку, факторингу. Використовувати інструменти хеджування валютних ризиків у разі імпорту/експорту.

4. Підвищення рентабельності, завдяки розширенню асортименту продукції з вищою маржинальністю. Відмови від нерентабельних продуктів та напрямів діяльності.

III. Для посилення виробничої та технологічної безпеки необхідно[12; 13; 24; 35]:

1. Здійснити модернізацію основних засобів, причому в пріоритеті слід оновити обладнання, де найвищий коефіцієнт зношення. Залучати кредити на енергозбереження та модернізацію (державні програми, ЄБРР, гранти).

2. Автоматизувати технологічні процеси. Впровадити системи управління виробництвом, обліку витрат, контролю якості. Використовувати цифрові датчики для запобігання аваріям та простою. Автоматизація рутинних процесів (агродрони, точне землеробство). Інвестування у точне землеробство (GPS, моніторинг ґрунту), пріоритет для найбільш рентабельних угідь. Запровадження ERP/CRM для контролю операцій і ЗЕД (експортні контракти, сертифікація). Поступова модернізація елеваторних потужностей для зниження втрат при зберіганні.

3. Підвищення енергоефективності можна досягнути запровадивши енергоменеджмент ISO 50001. Також слід використовувати альтернативні джерела енергії (сонячні панелі, рекуперацію тепла).

IV. Мінімізація ризиків екологічного середовища має на меті:

- Розробку програми сталого землеробства (чергування культур, мінімальна обробка ґрунту, збереження вологи).
- Інвестиції у зрошення/водозберігаючі технології на ключових ділянках.
- Сертифікація екологічних практик та маркування продукції для експортних ринків.

V. Кадрова безпека потребує зменшення втрат людського капіталу. Слід розробити програму утримання персоналу: мотиваційні пакети, медичне страхування, преміювання за результатами. Забезпечити конкурсний відбір, проєктне управління персоналом. Необхідно регулярно підвищувати

кваліфікацію працівників. Впроваджувати систематичне навчання з цифрових технологій, фінансової грамотності, управління ризиками.

VI. Для запобігання шахрайству слід запровадити політику конфлікту інтересів, кодекс етики, контроль доступу до матеріальних активів.

VII. Щоб забезпечити маркетингову та конкурентну безпеку слід: диверсифікувати ринки та канали збуту; розширити продажі на нових регіональних ринках; активізувати онлайн збут, корпоративні контракти.

VIII. Для моніторингу конкурентного середовища слід використовувати інструменти конкурентної розвідки. Регулярно аналізувати цінові стратегії конкурентів, підвищення якості та інноваційності продукції. Впровадити систему управління якістю ISO 9001. Активізувати розробку нових продуктів з високою прибутковістю.

IX. Правова безпека потребує: мінімізації юридичних ризиків (регулярний юридичний аудит договорів; використання страхування професійних ризиків і відповідальності).

X. Впровадити антикорупційні стандарти та політики доброчесності.

XI. Інформаційну та кібербезпеку можна покращити внаслідок: захисту інформаційних систем. Впровадити політику кіберзахисту: резервне копіювання, контроль доступу, аудит ІТ-систем. Використовувати сучасні антивірусні та мережеві фільтри. Навчати персонал кібергігієні. Регулярно проводити тренінги щодо безпечної роботи з електронною поштою, даними та корпоративними ресурсами.

XII. Стратегічна безпека та управління ризиками потребують: створення системи економічної безпеки - окремий департамент або відповідальну особу за ризики та безпеку; розробку стандартів безпеки, положень, матриць ризиків. Також слід впровадити стратегічне планування. Формувати середньострокові і довгострокові стратегії розвитку. Створювати сценарне планування (оптимістичний, базовий, кризовий сценарії).

XIII. Здійснювати постійний аудит та моніторинг. Регулярно моніторити ключові показники безпеки: ліквідності, рентабельності, боргового навантаження, оборотності.

Таким чином, запропонований комплекс заходів дозволить: зміцнити фінансову стійкість; мінімізувати виробничі, кредитні, юридичні та кадрові ризики; підвищити конкурентоспроможність; забезпечити довгострокову стабільність і безперервність діяльності підприємства; створити умови для зростання інвестиційної привабливості.

Висновки до розділу 3

Інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємств є комплексною системою, що об'єднує інформаційні ресурси та сучасні цифрові технології. Воно забезпечує формування якісної бази для прийняття стратегічних і тактичних рішень, сприяє зниженню ризиків, підвищенню стійкості та конкурентоспроможності підприємства. Удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення є ключовою умовою забезпечення економічної безпеки в умовах цифрової економіки.

SWOT-аналіз загроз дозволяє визначити, на які аспекти варто спрямувати заходи економічної безпеки: диверсифікацію ризиків, підвищення фінансової стійкості, модернізацію виробництва, управління персоналом.

Економічна безпека підприємства - це стан захищеності його фінансових, матеріальних, інформаційних та кадрових ресурсів від зовнішніх і внутрішніх загроз, що забезпечує стабільність функціонування та можливість розвитку. За результатами проведеного аналізу діяльності підприємства за 2022–2024 рр. та визначених ризиків, можна сформулювати комплекс рекомендацій за ключовими підсистемами економічної безпеки.

Для підвищення фінансової безпеки слід здійснити:

1. Оптимізацію структури капіталу, шляхом зменшення залежності від короткострокових зобов'язань, підвищуючи частку власного капіталу. Використовувати інструменти довгострокового фінансування: лізинг, партнерські програми, гранти.

2. Підвищення ефективності управління витратами, шляхом впровадження системи бюджетування та контролю відхилень; проведення ABC/XYZ-аналізу витрат і виявлення найбільш ресурсоємних операцій.

3. Управління ліквідністю та грошовими потоками, внаслідок оптимізації дебіторської заборгованості: запровадження авансових платежів, системи штрафів за прострочку, факторингу. Використовувати інструменти хеджування валютних ризиків у разі імпорту/експорту.

Для посилення виробничої та технологічної безпеки необхідно:

1. Здійснити модернізацію основних засобів, причому в пріоритеті слід оновити обладнання, де найвищий коефіцієнт зношення. Залучати кредити на енергозбереження та модернізацію (державні програми, ЄБРР, гранти).

2. Автоматизувати технологічні процеси. Впровадити системи управління виробництвом, обліку витрат, контролю якості. Використовувати цифрові датчики для запобігання аваріям та простою. Автоматизація рутинних процесів (агродрони, точне землеробство). Інвестування у точне землеробство (GPS, моніторинг ґрунту), пріоритет для найбільш рентабельних угідь. Запровадження ERP/CRM для контролю операцій і ЗЕД (експортні контракти, сертифікація). Поступова модернізація елеваторних потужностей для зниження втрат при зберіганні.

ВИСНОВКИ

Інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства розглядається як комплекс заходів, методів, технологій та інформаційних ресурсів, спрямованих на формування, обробку, аналіз, систематизацію та інтерпретацію даних, необхідних для прийняття управлінських рішень. Його основна роль полягає у створенні інформаційної бази для виявлення загроз, оцінювання ризиків і визначення потенціалу стійкості підприємства. У науковій літературі інформаційно-аналітичне забезпечення визначають як ключовий елемент системи управління безпекою, що підвищує якість стратегічного та оперативного планування, а також забезпечує своєчасне реагування на негативні зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі Система функції інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки виконує такі основні функції: моніторинг внутрішнього і зовнішнього середовища; ідентифікація та класифікація загроз; оцінювання рівня ризиків і потенційних втрат; прогнозування можливих негативних сценаріїв; формування аналітичних звітів і рекомендацій для менеджменту; інформаційне забезпечення управління фінансовою, кадровою, інноваційною та стратегічною безпекою.

Управління економічною безпекою підприємства є багатограним процесом, що потребує комплексного використання методів та інструментів аналітичного забезпечення. Визначення інтегрального індексу економічної безпеки дозволяє системно оцінити стан підприємства та своєчасно ідентифікувати загрози за окремими функціональними складовими - фінансовою, техніко-технологічною, інформаційною, кадровою та комерційною.

Пріоритетність у забезпеченні економічної безпеки належить фінансовій та техніко-технологічній складовим, адже саме вони формують основу стабільності та ефективності діяльності підприємства. Водночас інформаційна та кадрова складові забезпечують захист даних, безперервність бізнес-процесів та розвиток людського потенціалу.

Таким чином, управління економічною безпекою виступає комплексним процесом, що поєднує захист ресурсів, стабільність фінансової діяльності та гарантування стійкого розвитку навіть у кризових умовах. Застосування інтегрального підходу до оцінки економічної безпеки створює умови для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на збереження фінансової стійкості, підвищення ефективності використання ресурсів та забезпечення стійкого функціонування підприємства в умовах невизначеності та зовнішніх викликів.

ПАП «Фортуна» - це стабільне агропромислове підприємство з чіткою організаційною структурою, сучасною системою обліку та широким асортиментом продукції. Воно дотримується законодавчих вимог, забезпечує якість і екологічність виробництва та має перспективи розвитку завдяки ефективному використанню земельних ресурсів і професіоналізму персоналу.

Здійснивши оцінку ефективності, рентабельності та фінансового стану ПАП «Фортуна» можна зробити наступні висновки:

Поточні активи більш ніж удвічі перевищують поточні зобов'язання, що забезпечує фінансову стійкість.

Підприємство має високу частку власного капіталу (80 %), що знижує залежність від зовнішніх кредитів.

Рентабельність виробництва стабільна на рівні 17,14–16,76 %, що вказує на контрольовану собівартість і достатню маржу.

Чиста рентабельність реалізації становить в межах 12 - 13.5 %, що відповідає типовим показникам аграрного бізнесу.

Показники рентабельності активів, що становлять 1,27 – 1,32 % є низькими через високу капіталомісткість підприємства, що характерно для агробізнесу. Рентабельності капіталу на рівні 1,58-1,72 % свідчить про безризиковий підхід та високу частку власного капіталу.

Коефіцієнт поточної ліквідності = Поточні активи / Поточні зобов'язання = 2,5–2,8, що перевищує норматив (1,5–2,0) - підприємство має достатню платоспроможність.

Аналіз ділової активності та оборотності капіталу показав, що запаси та дебіторська заборгованість добре керовані. Оборотність запасів стабільна, що свідчить про ефективне використання ресурсів.

Розрахувавши індекс економічної безпеки ПАП «Фортуна, визначили, що його рівень становить 0,69. Це середній рівень, або стабільний рівень. Він свідчить про те, що підприємство працює стійко, але має ризиковані зони, а саме: низький коефіцієнт рентабельності активів і капіталу; повільне нарощування прибутку; частка зобов'язань зростає швидше, ніж прибутковість.

До переваг діяльності підприємства відносять: високий коефіцієнт ліквідності і автономії від зовнішніх джерел фінансування, ріст продуктивності праці.

Інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємств є комплексною системою, що об'єднує інформаційні ресурси та сучасні цифрові технології. Воно забезпечує формування якісної бази для прийняття стратегічних і тактичних рішень, сприяє зниженню ризиків, підвищенню стійкості та конкурентоспроможності підприємства. Удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення є ключовою умовою забезпечення економічної безпеки в умовах цифрової економіки. SWOT-аналіз загроз дозволяє визначити, на які аспекти варто спрямувати заходи економічної безпеки: диверсифікацію ризиків, підвищення фінансової стійкості, модернізацію виробництва, управління персоналом.

Економічна безпека підприємства - це стан захищеності його фінансових, матеріальних, інформаційних та кадрових ресурсів від зовнішніх і внутрішніх загроз, що забезпечує стабільність функціонування та можливість розвитку. За результатами проведеного аналізу діяльності підприємства за 2022–2024 рр. та визначених ризиків, можна сформулювати комплекс рекомендацій за ключовими підсистемами економічної безпеки.

Кадрова безпека потребує зменшення втрат людського капіталу. Слід розробити програму утримання персоналу: мотиваційні пакети, медичне страхування, преміювання за результатами. Забезпечити конкурсний відбір, проєктне управління персоналом. Необхідно регулярно підвищувати

кваліфікацію працівників. Впроваджувати систематичне навчання з цифрових технологій, фінансової грамотності, управління ризиками.

Для запобігання шахрайству слід запровадити політику конфлікту інтересів, кодекс етики, контроль доступу до матеріальних активів.

Щоб забезпечити маркетингову та конкурентну безпеку слід: диверсифікувати ринки та канали збуту; розширити продажі на нових регіональних ринках; активізувати онлайн збут, корпоративні контракти.

Для моніторингу конкурентного середовища слід використовувати інструменти конкурентної розвідки. Регулярно аналізувати цінові стратегії конкурентів, підвищення якості та інноваційності продукції. Впровадити систему управління якістю ISO 9001. Активізувати розробку нових продуктів з високою прибутковістю.

Правова безпека потребує: мінімізації юридичних ризиків (регулярний юридичний аудит договорів; використання страхування професійних ризиків і відповідальності).

Впровадити антикорупційні стандарти та політики доброчесності.

Інформаційну та кібербезпеку можна покращити внаслідок: захисту інформаційних систем. Впровадити політику кіберзахисту: резервне копіювання, контроль доступу, аудит ІТ-систем. Використовувати сучасні антивірусні та мережеві фільтри. Навчати персонал кібергігієні. Регулярно проводити тренінги щодо безпечної роботи з електронною поштою, даними та корпоративними ресурсами.

Стратегічна безпека та управління ризиками потребують: створення системи економічної безпеки - окремий департамент або відповідальну особу за ризики та безпеку; розробку стандартів безпеки, положень, матриць ризиків. Також слід впровадити стратегічне планування. Формувати середньострокові і довгострокові стратегії розвитку. Створювати сценарне планування (оптимістичний, базовий, кризовий сценарії).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алькема В. Методичні підходи до оцінки ділової репутації підприємства: забезпечення економічної безпеки та сталого розвитку. Вчені записки Університету «КРОК». 2024. № 4(76). С. 90–95.
2. Бакай В.Й. Теоретичні аспекти розгляду важливих питань економічної безпеки підприємства. Приазовський економічний вісник. Випуск 6 (11). 2018. С.84-89.
3. Бандурка О. М. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. Харків: ХНУВС. 2018. 312 с.
4. Барановський О. І. Фінансова безпека підприємств: монографія. Київ: НБУ. 2019. 280 с.
5. Беляєв С. В. Інформаційно-аналітичні системи управління економічною безпекою підприємств. Економіка та держава. 2020. №5. С. 45–52.
6. Бізнес-аналітика та управління інноваційними системами: метод. рек. / уклад. Р. Ф. Бруханський, П. Р. Пуцентейло, О. В. Ярощук. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. 85 с
7. Бойчик І. М. Економіка підприємства : підручник / І. М. Бойчик. Київ : Кондор, 2016. 378 с.
8. Васильців Т. Г. Економічна безпека бізнесу: монографія. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2017. 368 с.
9. Вахович І. М. Інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємств. Регіональна економіка. 2019. №2. С. 33–41.
10. Герасимчук З. В. Сталий розвиток та економічна безпека підприємств: монографія. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2018. 400 с.
11. Гончаренко О. М. Системи моніторингу економічної безпеки підприємств. Проблеми економіки. 2021. №3. С. 55–63.
12. Дергалюк Б. А. Цифрова безпека підприємств в умовах індустрії 4.0. Економіка України. 2023. №7. С. 12–25.
13. Дмитрик І.О., Загороднюк О.В. Роль BPM, CRM та ERP систем у цифровій трансформації українського бізнесу. Уманський національний

університет садівництва. Проблеми економіки. 2024. Режим доступу:
<https://journal.udau.edu.ua/assets/files/104.2/19.pdf>

14. Економіка підприємства: підручник за заг. ред. Л. Г. Ліпича. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 767 с.
15. Економіка підприємства: підручник під заг. ред. Л. Л. Ковальської та І. В. Кривов'язюка. Київ: Кондор, 2024. 700 с.
16. Єрмоленко О.А., Насруллаєв Р.С. Принципи забезпечення системи економічної безпеки підприємств в умовах цифровізації. Проблеми економіки. 2025. №1. С. 158–164.
17. Зайченко В. В., Коваленко С. В. Економічна безпека підприємства: сутність та основні складові. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2013. Вип. 23. С. 410–414.
18. Закарова О. В. Інформаційно-аналітичні інструменти управління ризиками підприємств. Економіка та держава. 2019. №11. С. 22–30.
19. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV.
<https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14>
20. Закон України «Про господарські товариства»: Закон України від 19.09.1991 № 1576-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text>
21. Завитій О. Процес управління інноваційним розвитком як об'єкт обліку і аналізу. Інститут бухгалтерського обліку, контроль і аналіз в умовах глобалізації. 2022. Вип. 1-2. С. 22-28.
22. Іванов І. Інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства: монографія. Київ: [б. в.]. 2020. 250 с.
23. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект: навч. посібник. Київ: Атака, 2005. 432 с.
24. Кириченко О. Інформаційно-аналітичні, репутаційні, цифрові, технологічні аспекти управління системою економічної безпеки підприємств, банківських установ, їх вплив та оцінювання. Вчені записки Університету «Крок». № 1. (77). 2025. С. 203–210.

25. Кириченко О. Інвестиційно-інноваційне забезпечення промисловості України в умовах Четвертої промислової революції: монографія. К.: Університет КРОК. 2021. 368 с. <https://dspace.krok.edu.ua/items/5559b91b-394d-45bb-b57b-1b5352fc1d80>
26. Коржевський І. І. Ділова репутація – виникнення, критерії оцінки, підстави вивчення, можливості та інструменти перевірки. Вчені записки Університету «КРОК». 2022. № 1(65). С. 76–83.
27. Коржевський І.І. Концептуальний підхід щодо удосконалення забезпечення економічної безпеки підприємств під впливом ділової репутації. Економіка та суспільство. Випуск 73. 2025. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-121>
28. Кравченко О. Цифрова трансформація бізнесу та економічна безпека : монографія. Харків: [б. в.]. 2021. 200 с.
29. Краснощоківа Ю.В. Інноваційна безпека підприємства як запорука конкурентоспроможності в умовах інтеграції. Управління розвитком. 2011. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Uproz/2011_4/u1104kr4.pdf
30. Кримчак Л.А. Удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств. БІЗНЕСІНФОРМ. № 6. 2019. С.33–39.
31. Кузьменко В. В. Економічна безпека підприємств: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2018. 276 с.
32. Кульчицький І.В. Економічна безпека підприємств у цифровій економіці: адаптивність та протидія загрозам. Економічний часопис. 2024. №3(15). С. 12–20.
33. Ляшенко В. І. Інформаційна безпека бізнесу: монографія. Київ: НАН України, 2020. 290 с.
34. Масловська Л. Ц. Інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного управління підприємством. Економіка та держава. 2018. №9. С. 33–41.
35. Невелєв О. М. Інформаційні технології в системі економічної безпеки підприємств. Проблеми економіки. 2020. №6. С. 21–29.

36. Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності підприємств в умовах інституційних трансформацій: монографія / Р.Ф. Бруханський, П.Р. Пуцентейло [та ін.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В. 2017. 375 с.
37. Павліха Н. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління ризиками підприємств. Регіональна економіка. 2019. №4. С. 44–52.
38. Павлов К. В., Павлова О. М., Чорна Н. П., Чорний Р. С., Вознюк Ю. С. Трансформація галузевих ринків за умов глобалізації: теоретико-методологічний підходи. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2024. № 5. С. 79 - 84. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2024-5-16>
39. Пархомець М.К., Уніят Л.М. Аналіз ефективності інвестицій на підприємствах молочної промисловості: Організація та методика. Тернопіль: Економічна думка, 2006. 223 с.
40. Петрова Л. Система управління економічною безпекою підприємництва : навч. посіб. Львів : [б. в.]. 2019. 180 с.
41. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). Київ : Верховна Рада України, 2021. 560 с.
42. Савченко І. П. Економіка підприємства: підручник / І. П. Савченко. – Київ : КНЕУ, 2021. 368 с.
43. Солоджук Т. В. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. Ун-т імені В. Стефаника, 2023. 237 с.
44. Солтисік О. О. Інформаційно-аналітичні системи моніторингу економічної безпеки. Економіка України. 2021.№12. С. 11–19.
45. Ткаченко А., Чорний Р., Чорна Н. Портфоліо ризиків підприємництва в умовах трансформаційних змін в економіці. Економічний аналіз. 2023. Том 33. № 2. С. 258-264. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.02.258>
46. Уніят Л., Сущик В. Інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємств. Збірник тез XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах

інноваційної трансформації соціально-економічних систем», 3 грудня 2025 р., м. Кропивницький.

47. Уніят Л.М., Пуцентейло П.Р., Чорна Н.П. Інвестиційно-інноваційне забезпечення розвитку підприємств аграрної сфери в умовах конкурентного середовища. Економічний дискурс. 2020. Випуск 4. С. 111-127.

48. Уніят Л.М. Інформаційно-комунікаційні технології як фактор інноваційного розвитку агропромислових підприємств. Інноваційна економіка. 2019. № 7-8 (81). С. 152-159.

49. Уніят Л.М. Організаційно-економічні засади інноваційного розвитку підприємств агропромислового бізнесу в конкурентному середовищі: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 586 с.

50. Фінанси агропромислового виробництва. Навчальний посібник / М.К. Пархомець, М.М. Шкільняк, Н.П. Чорна, Л.М. Уніят. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. 404 с.

51. Хоменко Я. В. Інформаційна безпека підприємств : навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2020. 280 с.

52. Чорний Р., Чорна Н. Вплив інституційних факторів на інвестиційну привабливість підприємства в умовах ринкової нестабільності. Економічний аналіз. 2025. Том 35. № 2. С. 370 - 380. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.02.370>

53. Чорний Р., Венгер В., Кушніренко О., Чорна Н. Інноваційно-промисловий розвиток регіонів України: перспективи та обмеження. Економіка України. 2025 (759). 3 - 27. https://doi.org/10.15407/econo_myukr.2025.02.003

54. Шаульська Л., Чорна Н., Федашко Т. Соціально-економічна трансформація суспільства та її вплив на поведінку суб'єктів господарювання. Актуальні питання економічних наук. 2024. №3 - 4. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14876660>

55. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємств: монографія. Чернігів: ЧНТУ, 2018. 310 с.

56. Яковенко Р. В. Інформаційно-аналітичні технології у забезпеченні економічної безпеки. Економіка та держава. 2021. №10. С. 55–63.

57. Chorny, Roman, & Chorna, Nelia (2025). Ecological Entrepreneurship as a Factor of Social and Economic Development of Regions. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika - Demography and Social Economy*, 2 (60), 129 - 148. <https://doi.org/10.15407/dse2025.02.129>

58. Novykova I., Chorny R., Chorna N., Bey R., Leszczynski V. (2022). Simulation of Comprehensive Assessments of Personnel Innovation Development Management System. In: Alareeni, B., Hamdan, A. (eds) *Financial Technology (FinTech), Entrepreneurship, and Business Development. ICBT 2021. Lecture Notes in Networks and Systems*, vol 486. Springer, Cham. P. 95 – 108. https://doi.org/10.1007/978-3-031-08087-6_7

59. Novykova I., Chorny R., Chorna N., Malik M., Rybak A. (2022). Ensuring of Financial Stability of the Enterprise by Financial Management Tools. In: Alareeni, B., Hamdan, A. (eds) *Sustainable Finance, Digitalization and the Role of Technology. ICBT 2021. Lecture Notes in Networks and Systems*, vol 487. Springer, Cham. P. 783 – 792. https://doi.org/10.1007/978-3-031-08084-5_56

АНОТАЦІЯ

Сущик Віталій. Інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки діяльності підприємств. Рукопис.

Дослідження на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування», освітньо-професійна програма «Бізнес-аналітика та управління інноваційними системами». Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2025.

У роботі розкрито теоретичні аспекти економічної безпеки діяльності підприємств. Висвітлено методичні засади інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки діяльності підприємств. Проведено характеристику організаційно-правової діяльності ПАП «Фортуна» та проаналізовано фінансово-економічні показники роботи підприємства. Розраховано індекс економічної безпеки підприємства. Окреслено напрями удосконалення інформаційно-аналітичних аспектів управління системою економічної безпеки підприємств, зокрема в ПАП «Фортуна».

ANNOTATION

Sushchik Vitaliy. Information and analytical support of economic security of enterprises. Manuscript.

Study on the degree of higher educational "Master's degree" in the specialty 071 "Accounting and Taxation", educational and professional program "Business analytics and management of innovative systems". West Ukrainian National University, Ternopil, 2025.

The work reveals the theoretical aspects of economic security of enterprises. The methodological principles of information and analytical support of economic security of enterprises are highlighted. The organizational and legal activities of the PAP "Fortuna" are characterized and the financial and economic indicators of the enterprise's work are analyzed. The economic security index of the enterprise is calculated. The directions for improving the information and analytical aspects of the management of the economic security system of enterprises, in particular in the PAP "Fortuna".